

*Diagnoza strategiczna na potrzeby
opracowania Strategii Rozwoju Miasta i Gminy
Suchedniów na lata 2016–2026*

Załącznik 1

INICJATYWAŁOKALNA.PL

Luty 2016

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Uwarunkowania przestrzenne	4
2. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze.....	8
2.1 Ludność i demografia.....	8
2.2 Edukacja	13
2.3 Stowarzyszenia i organizacje społeczne	19
2.4 Przedsiębiorczość	20
2.5 Rynek pracy i bezrobocie	25
2.6 Budżet Miasta i Gminy Suchedniów	27
2.7 Pomoc społeczna i ochrona zdrowia	33
2.8 Infrastruktura techniczna i mieszkalnictwo.....	35
2.9 Bezpieczeństwo mieszkańców	40
3. Uwarunkowania turystyczno-przyrodnicze.....	42
3.1 Walory przyrodnicze	42
3.2 Walory kulturowe.....	53
4. Porównanie Miasta i Gminy Suchedniów do Polski, województwa świętokrzyskiego i innych jednostek samorządu terytorialnego z powiatu skarżyskiego	55
5. Wnioski z analizy Miasta i Gminy Suchedniów	63
Spis rysunków	66
Spis tabel	66
Spis wykresów.....	67
Bibliografia.....	73

Wstęp

W celu prawidłowego administrowania gminą niezbędne jest podejmowanie wielu działań i decyzji ważnych przede wszystkim dla lokalnej społeczności. Aby prowadzić działania efektywne i przynoszące wymierne korzyści, a także zaspokajające potrzeby społeczności lokalnej, fundamentalne jest stworzenie planu działania jednostki, który wyznaczać będzie kierunki jej rozwoju.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Suchedniów na lata 2016–2026 powstała z inicjatywy władz lokalnych, dostrzegających potrzebę kompleksowego podejścia do rozwoju społeczno-gospodarczego. Opracowanie Strategii jest odpowiedzią na nieustannie zmieniające się wewnętrzne i zewnętrzne warunki gospodarowania oraz wzrost konkurencyjności otoczenia.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy jest podstawowym i najważniejszym planem działania samorządu lokalnego, określającym strategiczne cele i zawierającym takie kierunki oraz priorytety, które są niezbędne do realizacji przyjętych założeń w przestrzeni gminy. Strategia Rozwoju umożliwia określenie skutecznych i racjonalnych działań, które mają wpływ na rozwój całego obszaru w zakresie przedsiębiorczości, jakości życia czy pobudzenia aktywności społecznej mieszkańców zamieszkujących ten obszar. Strategia to zbiór informacji na temat długoterminowych uwarunkowań przyjętych przez gminę oraz sposobów rozwiązywania pojawiających się problemów. Dokument pozwala na wskazanie zarówno zasobów jakimi dysponuje jednostka, jak i określenie zagrożeń. Podejmowane w Strategii działania umożliwią efektywne wykorzystanie zasobów i minimalizowanie zagrożeń występujących na terenie jednostki.

Rozwój terytorialny danego obszaru determinują zarówno czynniki endogeniczne, jak i egzogeniczne, dlatego podstawę do opracowania *Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Suchedniów na lata 2016–2026* stanowi Diagnoza strategiczna. W dokumencie tym analizie zostaje poddana sytuacja przestrzenna i społeczno-gospodarcza Miasta i Gminy Suchedniów na tle jednostek wyższego rzędu (powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski). Analiza ta umożliwia wskazanie trendów, które miały miejsce na przestrzeni ostatnich lat. Dane, które poddano eksploracji pozwoliły na wskazanie mocnych i słabych stron gminy oraz jej problemów i potencjałów. To z kolei stanowi podstawę do sformułowania celów i wyznaczenia najważniejszych kierunków rozwoju, które zostaną zawarte w Strategii Rozwoju.

1. Uwarunkowania przestrzenne

Gmina Suchedniów położona jest w północnej części województwa świętokrzyskiego (rysunek 1), administracyjnie należy do powiatu skarżyskiego. Graniczy z sześcioma gminami, są to: Łączna, Bliżyn, Skarżysko-Kamienna (powiat skarżyski), Zagnańsk, Bodzentyn (powiat kielecki) oraz Wąchock (powiat starachowicki). W skład Gminy Suchedniów wchodzi Miasto Suchedniów oraz cztery sołectwa: Krzyżka, Michniów, Mostki i Ostojów.

Przez Miasto Suchedniów prowadzi droga ekspresowa S7 relacji Gdańsk – Rabka-Zdrój o długości 720 km. Droga ekspresowa S7 łączy następujące aglomeracje: gdańską, warszawską, kielecką i krakowską. W Suchedniowie znajduje się także pierwsze w województwie Miejsce Obsługi Podróżnych.

Droga wojewódzka nr 751 o długości 55 km łączy Suchedniów z Ostrowcem Świętokrzyskim. Droga ta przebiega przez powiaty: skarżyski, kielecki oraz ostrowiecki.

Przez Miasto Suchedniów przebiega linia kolejowa nr 8 relacji Warszawa Zachodnia – Kraków Główny, która prowadzi przez Warkę, Radom, Skarżysko-Kamienną, Kielce, Sędziszów oraz Kozłów. Łączna długość trasy wynosi ok. 316 km, jest ona w pełni zelektryfikowana, a także w większości dwutorowa. Jedynym odcinkiem jednotorowym jest przejazd na długości 46,5 km na odcinku Warka – Radom. Na terenie Miasta Suchedniów znajduje się stacja kolejowa Suchedniów oraz dwa przystanki kolejowe: Suchedniów Północny oraz Berezów.

Powierzchnia Miasta i Gminy wynosi 75 km², co stanowi 0,64% powierzchni województwa świętokrzyskiego oraz 18,98% powierzchni powiatu skarżyskiego. Liczba ludności według stanu na koniec 2014 roku wyniosła 10 523 osoby. Gęstość zaludnienia w 2014 roku wyniosła 140 osób/km², co było wartością wyższą w stosunku do średniej województwa świętokrzyskiego (108 osób/km²) i wartością niższą w stosunku do średniej powiatu skarżyskiego (196 osób/km²)¹.

¹ Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl.

Rysunek 1 Położenie Miasta i Gminy Suchedniów na tle kraju, województwa świętokrzyskiego i powiatu skarżyskiego

Źródło: Portal internetowy Interaktywna Mapa Polski, mapapolski.com.pl

Szczegółowy podział struktury użytkowania gruntów w Mieście i Gminie Suchedniów w 2014 roku przedstawia tabela 1.

Tabela 1 Struktura użytkowania gruntów w Mieście i Gminie Suchedniów w 2014 roku

Miasto i Gmina Suchedniów	Grunty orne	Sady	Łąki trwale	Pastwiska trwale	Pozostałe użytki rolne	Grunty leśne	Pozostałe grunty	Ogółem
[ha]	1 270	15	450	234	154	4 859	513	7 495
[%]	16,95	0,20	6,00	3,10	2,05	64,85	6,85	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powierzchnia Miasta i Gminy Suchedniów ogółem wynosi 7 495 ha. Największy udział w powierzchni stanowią grunty leśne 4 859 ha (64,85%). Łączna powierzchnia gruntów ornych wynosi 1 270 ha (16,95%), pozostałe grunty zajmują 513 ha (6,85%)².

Stan zasobów gruntów oraz nieruchomości Gminy Suchedniów na dzień 31.12.2014 r. wynosił 165,1 ha, w tym:

1. powierzchnia gruntów tworzących gminny zasób nieruchomości – 142 ha,
2. powierzchnia gruntów oddanych w użytkowanie wieczyste – 7,4 ha, w tym:
 - a. w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych – 4,2 ha,
 - b. w użytkowaniu wieczystym osób prawnych – 3,2 ha,
3. powierzchnia gruntów oddanych w trwały zarząd – 15,7 ha, są to grunty oddane w trwały zarząd placówkom oświatowym, Ośrodkowi Sportu i Rekreacji oraz Zakładowi Gospodarki Komunalnej w Suchedniowie³.

Lokale użytkowe jakimi dysponuje gmina są w użyczeniu:

- a. Powiatowego Urzędu Pracy – w budynku gminy przy ul. Sportowej,
- b. Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów oraz Oddziału Związku Nauczycielstwa Polskiego z użyczonymi lokalami w budynku przy ul. E. Peck 15 w Suchedniowie,
- c. Zarządu Oddziału Miejskiego TPD w Suchedniowie – lokal w budynku przy ul. Sportowej,
- d. Uczniowskiego Klubu Sportowego Olimp – budynek kontenerowy przy ul. Sportowej⁴.

Uczestnicy spotkań konsultacyjnych zwrócili uwagę na potrzebę przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych ze względu na fakt, iż niektóre obszary gminy są zdegradowane.

² Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl.

³ Plan Wykorzystania Gminnego Zasobu Nieruchomości na lata 2015–2018, Załącznik do zarządzenia Nr 0050.7.2015 r. Burmistrza Miasta i Gminy Suchedniów z dnia 02 lutego 2015 r.

⁴ jw.

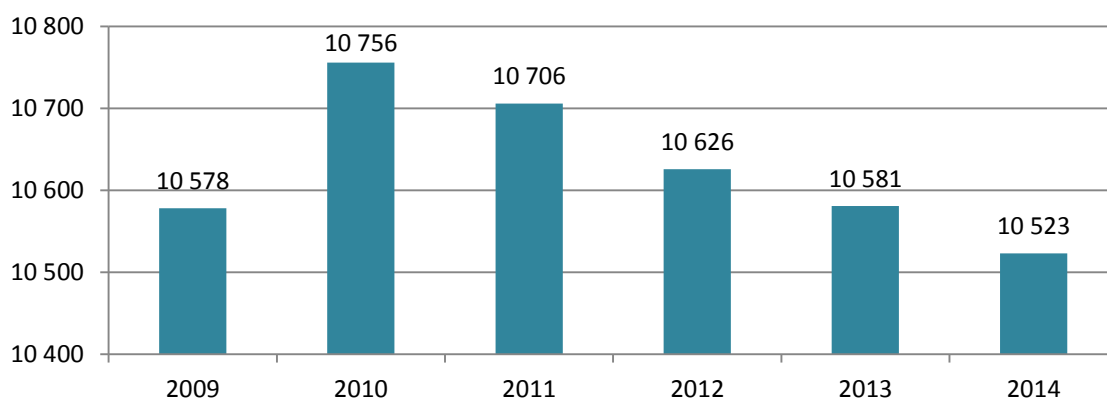
Wymagają one odnowy, ożywienia nie tylko w aspekcie przestrzenno-funkcjonalnym, ale także w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej oraz technicznej. Działania podejmowane w ramach rewitalizacji przez sektory: publiczny, prywatny oraz społeczny, a także podejmowane w partnerstwach, będą odpowiedzią na indywidualny zestaw zidentyfikowanych problemów, czynników i zjawisk kryzysowych oraz lokalnych potencjałów występujących na danym obszarze. Wskazywać one będą bezpośrednio odpowiedź na zidentyfikowane problemy i potrzeby. Obszary, które ujęte zostaną w Gminnym Programie Rewitalizacji to obszary zdegradowane: park, tereny wokół zalewu, rejon ul. Powstańców i ul. Warszawskiej w Suchedniowie.

2. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

2.1 Ludność i demografia

Zgodnie z danymi GUS na koniec 2014 roku Miasto i Gminę Suchedniów zamieszkiwało 10 523 osoby, w tym 5 104 mężczyzn i 5 419 kobiet, co stanowiło 0,83% populacji województwa świętokrzyskiego oraz 13,55% populacji powiatu skarżyskiego. Od roku 2010 zauważyć można spadek liczby ludności – w okresie 2010–2014 nastąpiła zmiana o 233 osoby (wykres 1).

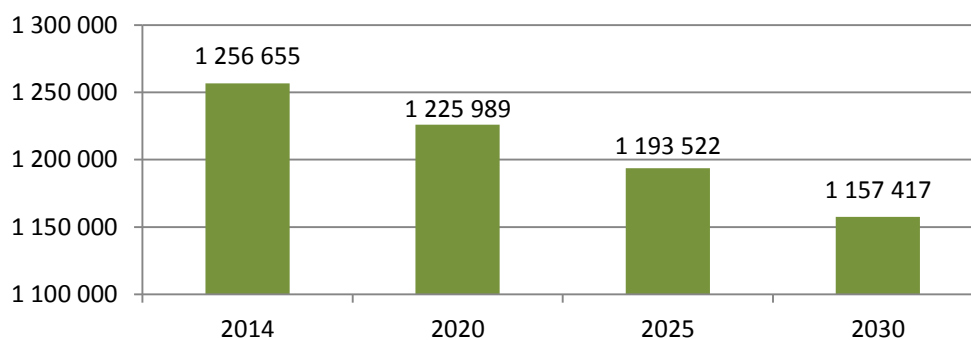
Wykres 1 Liczba ludności w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

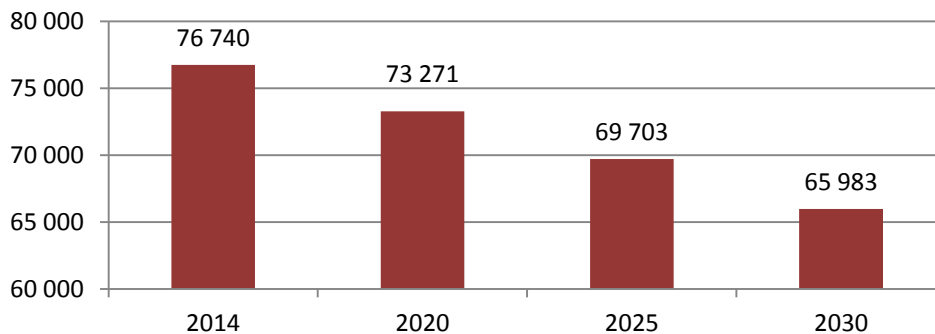
Na wykresie 2 pokazano trendy demograficzne, które obrazują prognozę ludności w województwie świętokrzyskim na lata 2020, 2025 i 2030, natomiast na wykresie 3 przedstawiono prognozę ludności w powiecie skarżyskim. Prognozy dokonano według stanu ludności z 2014 roku.

Wykres 2 Prognoza ludności w województwie świętokrzyskim na lata 2020, 2025 i 2030 (wg danych z 2014 roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3 Prognoza ludności w powiecie skarżyskim na lata 2020, 2025 i 2030 (wg danych z 2014 roku)

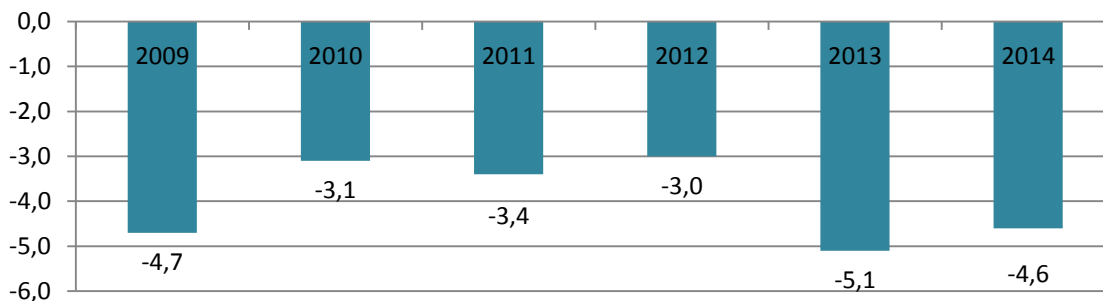

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z przedstawionych danych wynika, iż do roku 2030 w województwie świętokrzyskim nastąpić ma spadek liczby mieszkańców o ponad 99 tys., a w powiecie skarżyskim o prawie 11 tys. Sytuacja demograficzna w województwie i powiecie będzie mieć bezpośredni wpływ na liczbę ludności Miasta i Gminy Suchedniów. Biorąc pod uwagę powyższe należy przyjąć, iż liczba mieszkańców będzie nadal ulegać zmniejszeniu, co przekładać się będzie również na sytuację gospodarczą jednostki.

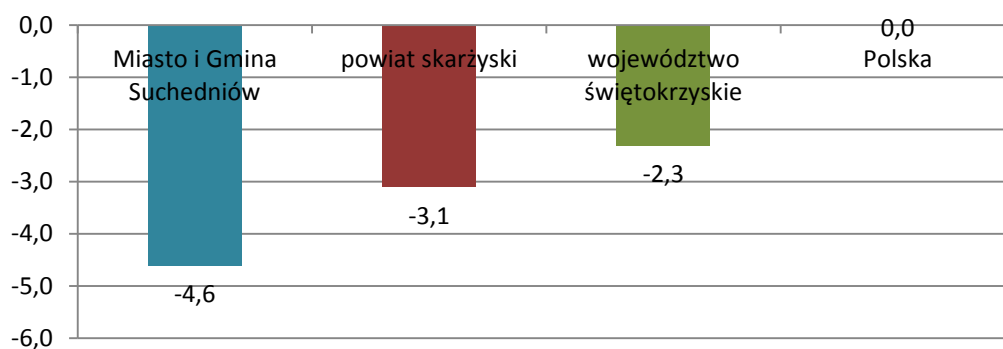
Na sytuację demograficzną jednostek samorządu terytorialnego mają wpływ: przyrost naturalny oraz migracje. Współczynnik przyrostu naturalnego przedstawia różnicę pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. W Mieście i Gminie Suchedniów współczynnik przyrostu naturalnego w całym badanym okresie przyjmował wartości ujemne (wykres 4), co świadczy o ubytku naturalnym ludności. W 2014 roku współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł -4,6 i był niższy niż średnia dla jednostek wyższego rzędu (wykres 5).

Wykres 4 Przyrost naturalny w Mieście i Gminie Suchedniów na 1 000 mieszkańców w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

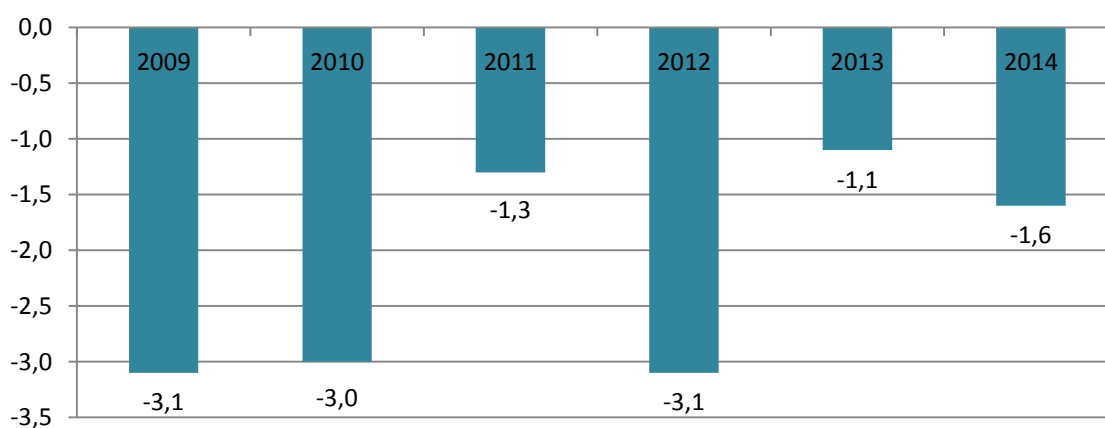
Wykres 5 Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

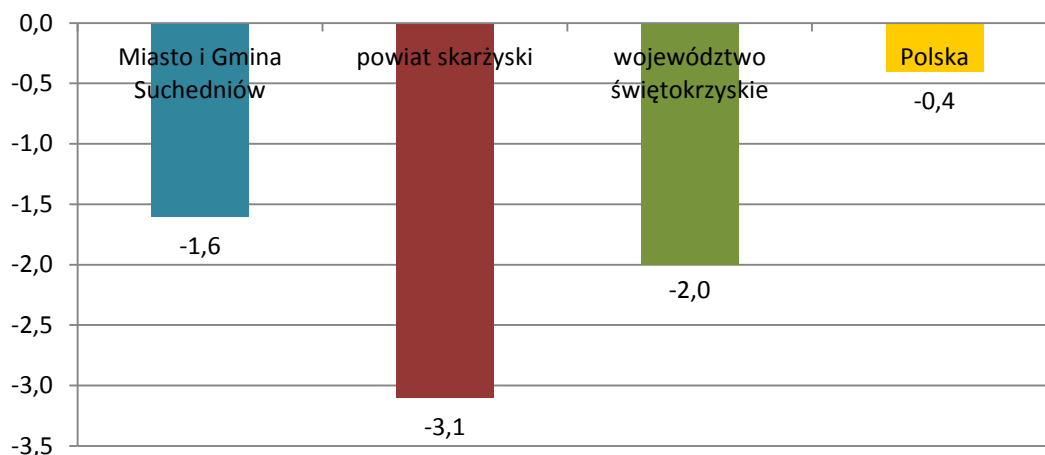
Udział migracji we wzroście populacji określa wskaźnik salda migracji. W Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014 wartość wskaźnika ulegała wahaniom, jednak w każdym roku przyjmowała wartości ujemne (wykres 6). Sytuacja ta wskazuje na niekorzystną tendencję odpływu ludności. W 2014 roku saldo migracji wynosiło -1,6 i było wyższe od średniej dla kraju, ale niższe od średniej dla województwa oraz powiatu (wykres 7).

Wykres 6 Saldo migracji na pobyt stały na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

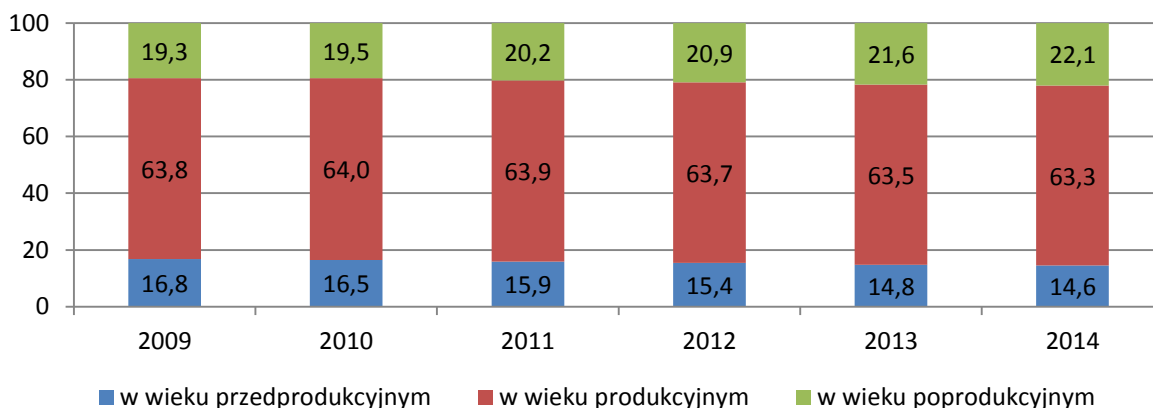
Wykres 7 Saldo migracji na pobyt stały na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem, należy zwrócić uwagę na bardzo niekorzystne proporcje w strukturze społeczeństwa Miasta i Gminy Suchedniów. W 2014 roku mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym stanowili jedynie 14,6% populacji, w wieku produkcyjnym 63,3%, natomiast w wieku poprodukcyjnym aż 22,1% (wykres 8). Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym od roku 2009 ulegał spadkowi, natomiast zauważalny był wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym. W perspektywie długoterminowej oznacza to postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Potwierdzeniem tego faktu jest wskaźnik obciążenia demograficznego, odnoszący się do liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na każde 100 osób w wieku produkcyjnym, który dla Miasta i Gminy Suchedniów w 2014 roku wynosił 58,1. Pozwala to zakładać dalsze pogorszenie proporcji między liczbą osób w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym.

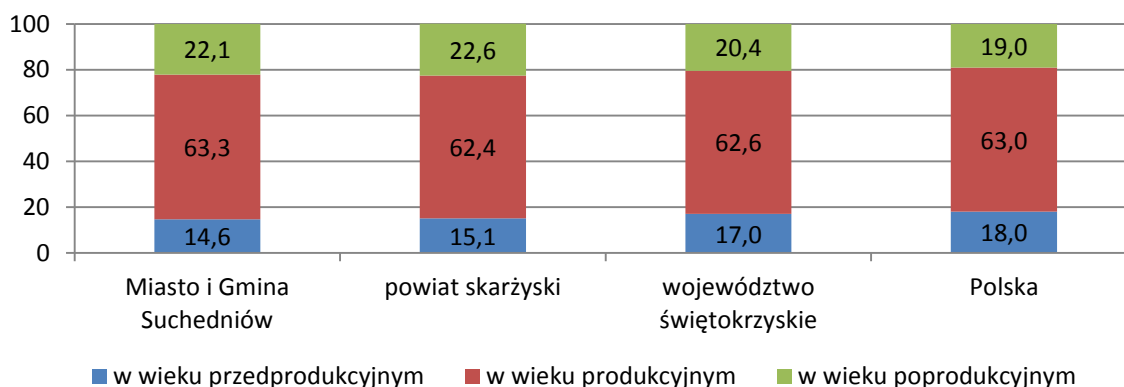
Wykres 8 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując sytuację Miasta i Gminy Suchedniów w roku 2014 w porównaniu z jednostkami wyższego rzędu należy stwierdzić, iż jest ona niekorzystna. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym jest niższa niż średnia dla powiatu, województwa i kraju. Liczba osób w wieku produkcyjnym jest wyższa niż średnia jednostek wyższego rzędu. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym jest nieznacznie niższa od średniej dla powiatu, ale wyższa niż średnia dla kraju oraz województwa (wykres 9).

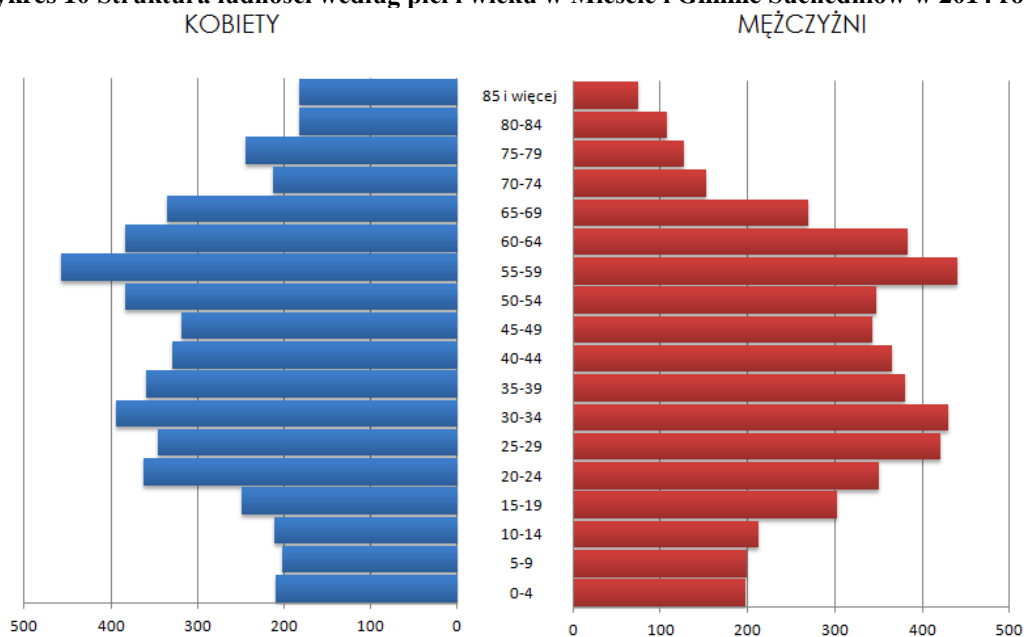
Wykres 9 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 10 przedstawia strukturę ludności według płci i wieku. Przyjmuje ona postać piramidy regresywnej, na której widoczna jest wąska podstawa, co świadczy o niskim udziale młodych grup wieku i charakteryzuje społeczeństwa zagrożone regresem demograficznym. Największa liczba osób, zarówno kobiet jak i mężczyzn znajduje się w grupie 55–59 lat. Widoczna jest znaczna przewaga liczby mężczyzn nad liczbą kobiet w wieku 25–35 lat, natomiast znaczna przewaga kobiet nad mężczyznami widoczna jest w grupach 65–85 lat i więcej.

Wykres 10 Struktura ludności według płci i wieku w Mieście i Gminie Suchedniów w 2014 roku

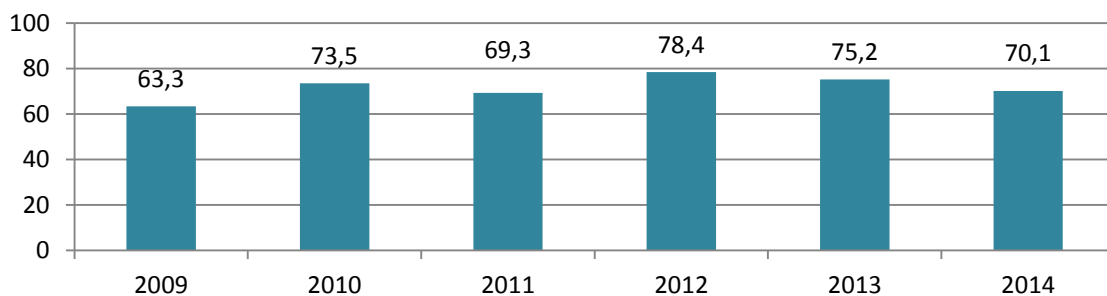

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.2 Edukacja

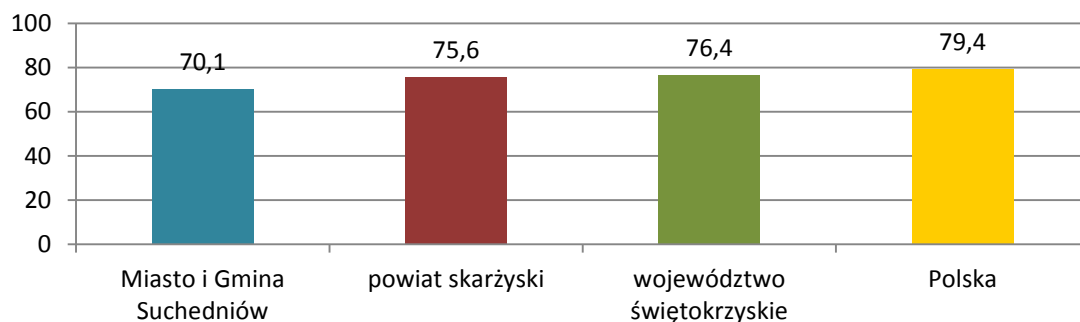
Jednym ze wskaźników, który opisuje dostęp do wysokiej jakości usług publicznych jest odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Od roku 2009 nastąpił wzrost wartości wskaźnika z 63,3% do 70,1% w roku 2014 (wykres 11). Mimo, iż w Mieście i Gminie odnotowano wzrost wskaźnika, to nadal pozostaje on słabszy w porównaniu ze średnią dla Polski (79,4%), województwa świętokrzyskiego (76,4%) i powiatu skarżyskiego (75,6%) co przedstawiono na wykresie 12.

Wykres 11 Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

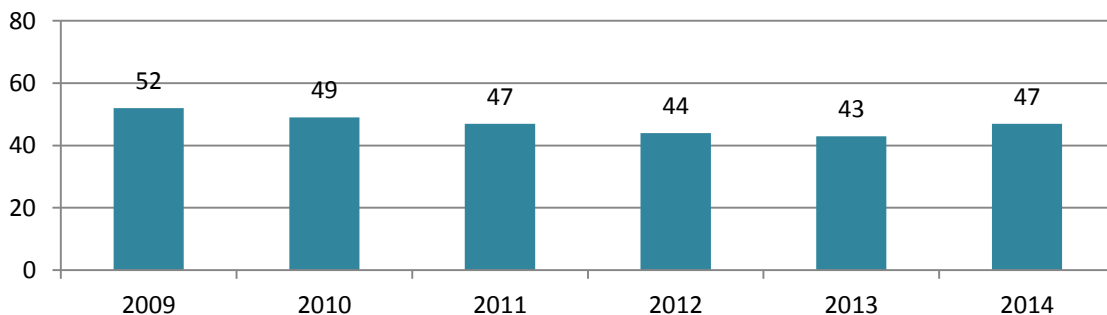
Wykres 12 Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

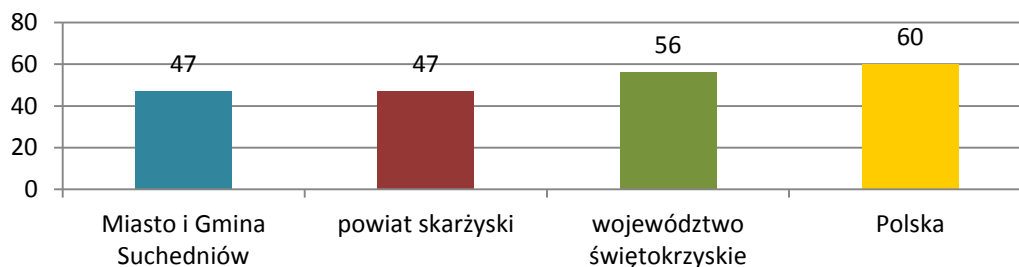
Kolejnym analizowanym wskaźnikiem jest wskaźnik odnoszący się do liczby uczniów szkół podstawowych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców Miasta i Gminy Suchedniów. Wskaźnik ten w latach 2009–2014 ulegał wahaniom. Od 2009 odnotowano spadek wskaźnika do roku 2013, natomiast w roku 2014 uplasował się on na poziomie 47 (wykres 13). W porównaniu ze średnią dla kraju oraz województwa wartość wskaźnika w 2014 roku była niższa (wykres 14).

Wykres 13 Liczba uczniów w szkołach podstawowych na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 14 Liczba uczniów w szkołach podstawowych na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W celu rzetelnej analizy poziomu nauczania i jakości szkolnictwa na terenie gminy, konieczne jest poddanie weryfikacji średnich wyników sprawdzianów w klasie 6 szkoły podstawowej (egzaminy przeprowadzane są na zakończenie tego poziomu nauki).

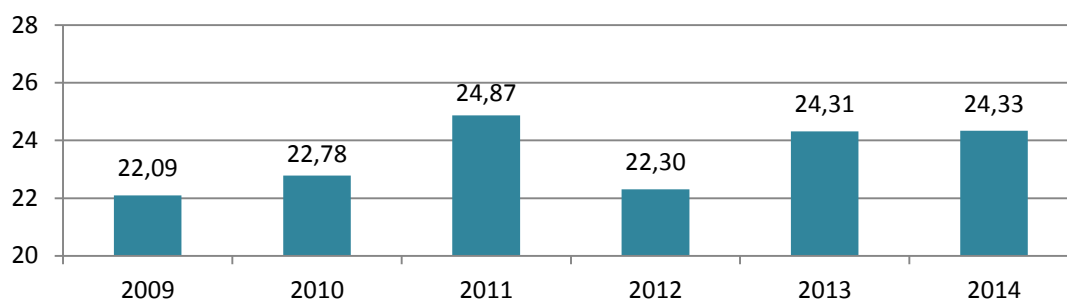
W 2014 roku średni wynik uzyskany przez szóstoklasistów z terenu Miasta i Gminy Suchedniów wynosił 24,33 pkt i był nieznacznie wyższy niż w roku poprzednim (wykres 15). W latach 2009–2014 zauważyć można wahania wyników sprawdzianów. Porównując wyniki egzaminów ze średnimi wynikami jednostek wyższego rzędu (tabela 2, wykres 16) Miasto i Gmina Suchedniów wypada niekorzystanie. Średnia kraju, województwa oraz powiatu w roku 2014 była wyższa niż wyniki uczniów z terenu Miasta i Gminy Suchedniów.

Tabela 2 Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu po klasie 6 szkoły podstawowej w wybranych jednostkach terytorialnych w latach 2009–2014

Jednostka terytorialna	Średni wynik w punktach					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	22,64	24,56	25,27	22,75	24,03	25,82
województwo świętokrzyskie	22,13	24,18	24,84	22,33	23,72	25,80
powiat skarżyski	21,29	22,89	24,98	21,63	24,10	25,95
Miasto Skarżysko-Kamienna	23,75	24,91	24,61	22,10	24,90	27,23
Gmina Bliżyn	20,67	23,02	23,63	20,89	21,51	24,36
Gmina Łączna	20,68	24,60	23,12	20,29	24,97	24,86
Gmina Skarżysko Kościelne	20,43	24,31	24,66	20,17	21,72	23,18
Miasto i Gmina Suchedniów	22,09	22,78	24,87	22,30	24,31	24,33

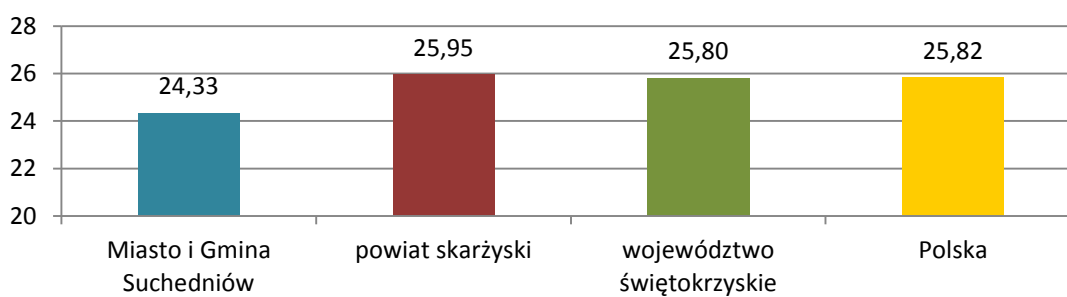
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, cke.edu.pl oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

Wykres 15 Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu po 6 klasie szkoły podstawowej w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014 (maks. liczba punktów 40)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, cke.edu.pl oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

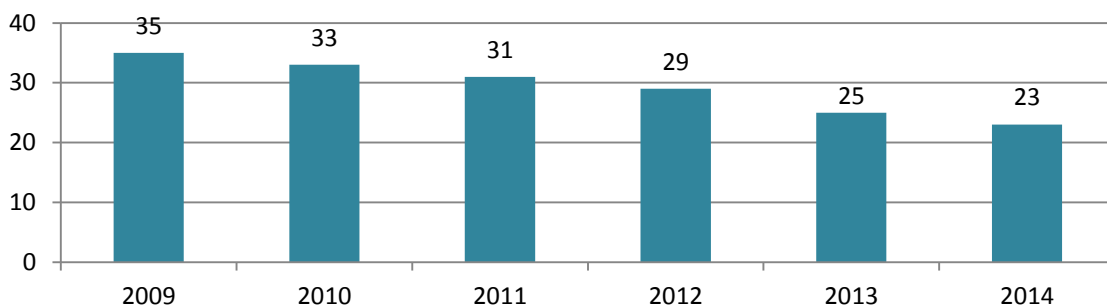
Wykres 16 Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu po 6 klasie szkoły podstawowej w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski (maks. liczba punktów 40)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, cke.edu.pl oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

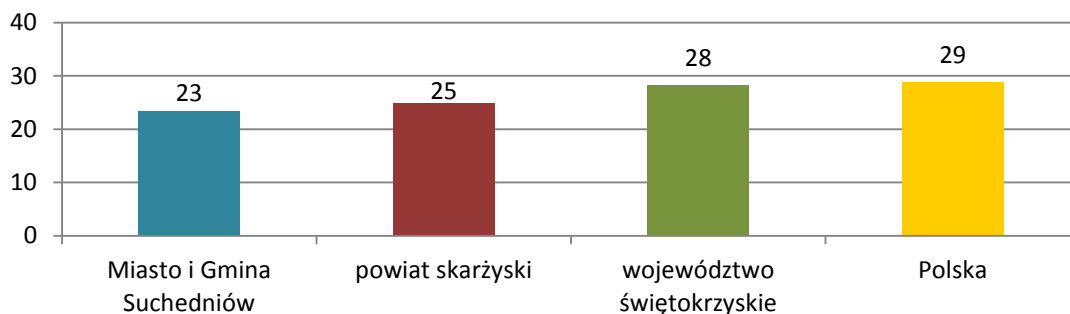
Wskaźnikiem, który obrazuje sytuację edukacji w Mieście i Gminie Suchedniów jest wskaźnik dotyczący liczby uczniów szkół gimnazjalnych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Liczba uczniów w szkołach gimnazjalnych na 1 000 mieszkańców w okresie 2009–2014 uległa spadkowi, przyjmując w roku 2014 wartość 23 (wykres 17). Na tle średniej dla kraju, województwa świętokrzyskiego i powiatu skarżyskiego Miasto i Gmina Suchedniów prezentowały się niekorzystnie, ponieważ wskaźnik w roku 2014 był niższy niż średnia jednostek wyższego rzędu (wykres 18).

Wykres 17 Liczba uczniów w szkołach gimnazjalnych na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 18 Liczba uczniów w szkołach gimnazjalnych na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

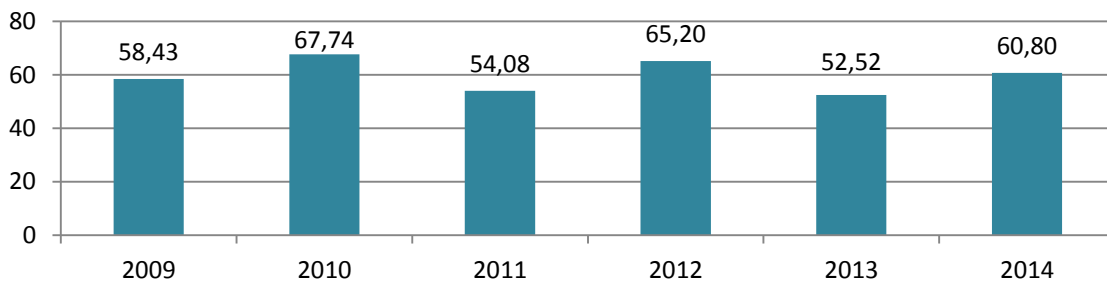
Kolejnym wskaźnikiem poziomu szkolnictwa są wyniki egzaminów uczniów szkół gimnazjalnych. W tabeli 3 zostały przedstawione średnie procentowe wyniki uczniów z egzaminów gimnazjalnych w latach 2009–2014. Z powodu wprowadzonych zmian w egzaminach gimnazjalnych możliwe jest porównanie między sobą jedynie osiągnięć uczniów w latach 2009–2011 oraz 2012–2013. Na wykresie 19 zaprezentowano średnią procentową punktów uzyskanych przez uczniów ze wszystkich egzaminów. Wykres 20 przedstawia porównanie uzyskanych wyników przez uczniów Miasta i Gminy Suchedniów ze średnimi wynikami dla Polski, województwa świętokrzyskiego i powiatu skarżyskiego. Analizując zamieszczone dane zauważyć można, że wyniki z egzaminu uczniów z terenu Miasta i Gminy Suchedniów kończących ten etap edukacji są wyższe od średniej dla kraju oraz województwa i nieznacznie niższe od średniej dla powiatu (wykres 20).

Tabela 3 Średnie wyniki % uzyskane ze wszystkich egzaminów gimnazjalnych w Mieście i Gminie Suchedniów, powiecie skarżyskim, województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w latach 2009–2014

Jednostka terytorialna	Średnie wyniki % ze wszystkich egzaminów gimnazjalnych w danym roku					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	58,89	56,08	51,40	57,20	58,00	58,60
województwo świętokrzyskie	57,17	54,34	49,37	56,04	57,22	57,60
powiat skarżyski	55,52	57,75	54,80	63,30	53,23	64,90
Miasto i Gmina Suchedniów	58,43	67,74	54,08	65,20	52,52	60,80

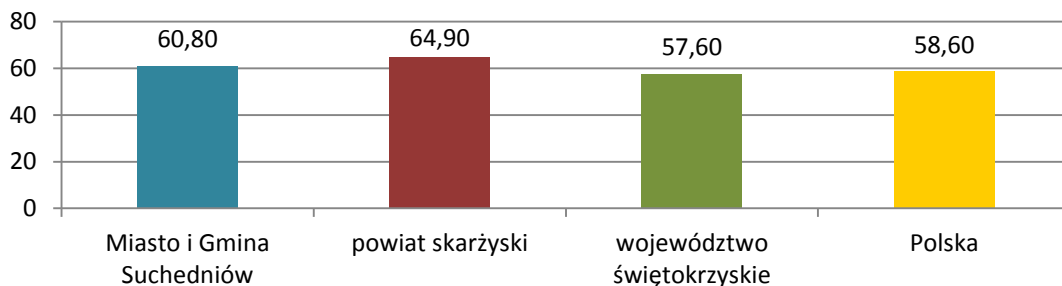
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, cke.edu.pl oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

Wykres 19 Średnie wyniki % uzyskane ze wszystkich egzaminów gimnazjalnych w latach 2009–2014 w Mieście i Gminie Suchedniów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, cke.edu.pl oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

Wykres 20 Średnie wyniki % uzyskane ze wszystkich egzaminów gimnazjalnych w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, cke.edu.pl oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

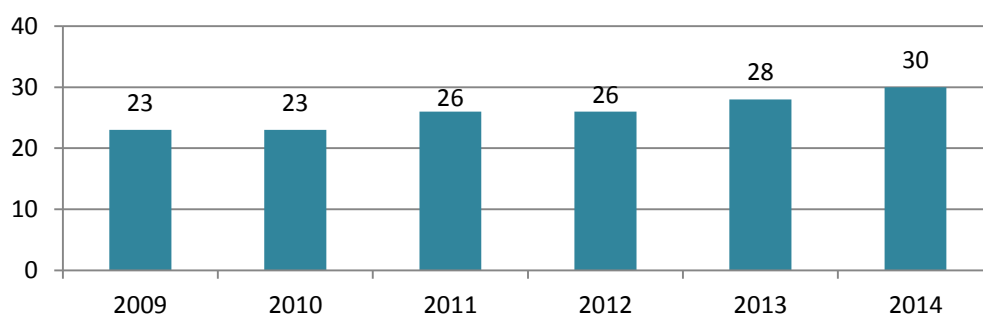
W Suchedniowie działa Zespół Szkół im. Henryka Sienkiewicza, który swoją siedzibę ma przy ul. Sportowej. Zespół Szkół prowadzi następujące typy szkół: Liceum Ogólnokształcące, Technikum, Zasadnicza Szkoła Zawodowa oraz Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych. W Technikum prowadzona jest nauka w zawodach: technik pojazdów samochodowych, kelner, technik żywienia i usług gastronomicznych oraz technik

hotelarstwa, a Zasadnicza Szkoła Zawodowa kształci w zawodach: fryzjer, mechanik pojazdów samochodowych oraz kucharz⁵. W budynku szkoły zlokalizowana jest największa i najnowocześniejsza w regionie hala sportowo-rehabilitacyjna, umożliwiająca prowadzenie zajęć z piłki ręcznej, piłki nożnej, siatkówki, koszykówki, tenisa stołowego i badmintona oraz siłownia i sala fitness.

2.3 Stowarzyszenia i organizacje społeczne

Wartość wskaźnika dotyczącego liczby działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na przestrzeni lat 2009–2014 ulegała wzrostowi – wzrost o 7 podmiotów (wykres 21). W porównaniu z jednostkami wyższego rzędu Miasto i Gmina Suchedniów wypadła korzystanie, ponieważ wskaźnik w roku 2014 uplasował się na takim samym poziomie jak średnia dla województwa, ale był wyższy niż średnia dla powiatu i nieznacznie niższy niż średnia dla kraju (wykres 22). Jest to bardzo pozytywna sytuacja, ponieważ organizacje pozarządowe są przejawem społeczeństwa obywatelskiego oraz jedną z form aktywności lokalnej. Odgrywają ważną rolę w umacnianiu więzi społecznych, wzmacnianiu władz lokalnych oraz zwiększając możliwości rozwoju społecznego obszaru.

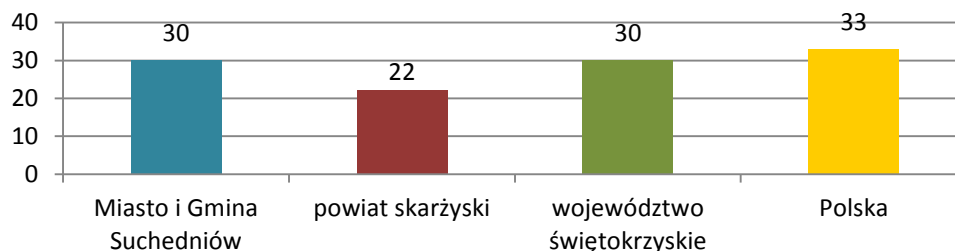
Wykres 21 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁵ Strona internetowa Zespołu Szkół im. Henryka Sienkiewicza w Suchedniowie, www.zssienkiewicz.pl, inf. z 26.01.2016 r.

Wykres 22 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pozytywna sytuacja dotycząca liczby organizacji pozarządowych nie świadczy o aktywności tych jednostek. Brak jest zaangażowania zarządzających jednostkami w działania oraz charakteryzuje je niska aktywność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych.

Miasto i Gmina Suchedniów jest jedną z gmin, na terenie których działa Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania – Wokół Łysej Góry. Członkami Stowarzyszenia są również gminy: Bieliny, Bodzentyn, Górno, Łączna, Masłów oraz Wąchock. LGD opracowuje Lokalną Strategię Rozwoju (LSR) oraz realizuje w niej zawarte cele ogólne i szczegółowe. Obecnie trwają prace nad przygotowaniem dokumentu na lata 2016–2022⁶.

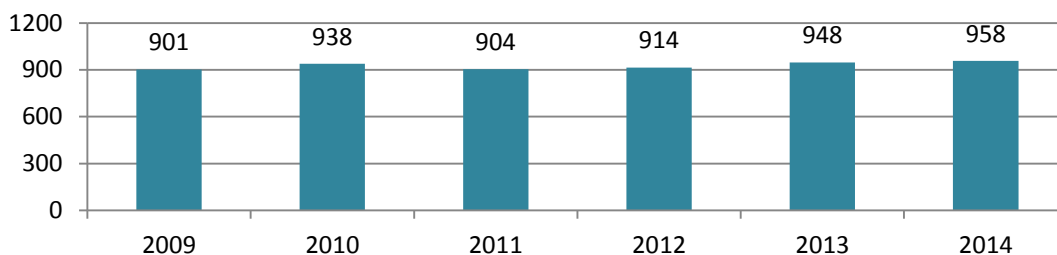
2.4 Przedsiębiorczość

Aby zanalizować sytuację gospodarczą Miasta i Gminy Suchedniów należy zweryfikować wartości następujących wskaźników: liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności, liczbę jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności oraz liczbę podmiotów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Od roku 2009 liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności ulegała wahaniom. W 2014 roku liczba ta wyniosła 958 (wykres 23). Wartość ta była niższa niż średnia dla kraju oraz dla powiatu, ale wyższa niż średnia województwa świętokrzyskiego (wykres 24).

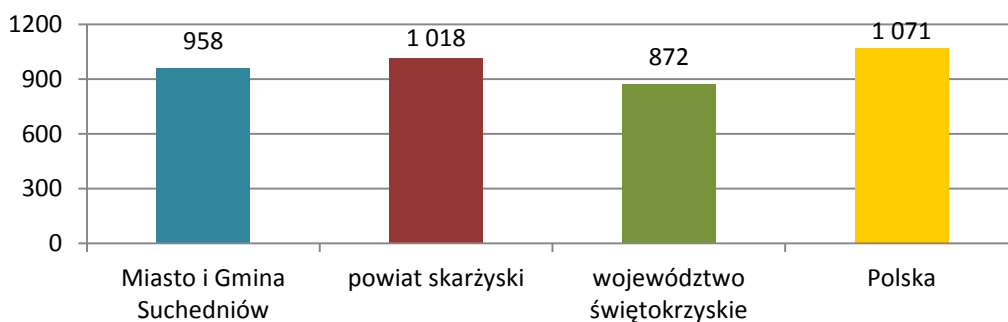
⁶ Serwis internetowy Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania – Wokół Łysej Góry, wokollysejgory.pl, inf. z 02.11.2015 r.

Wykres 23 Podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

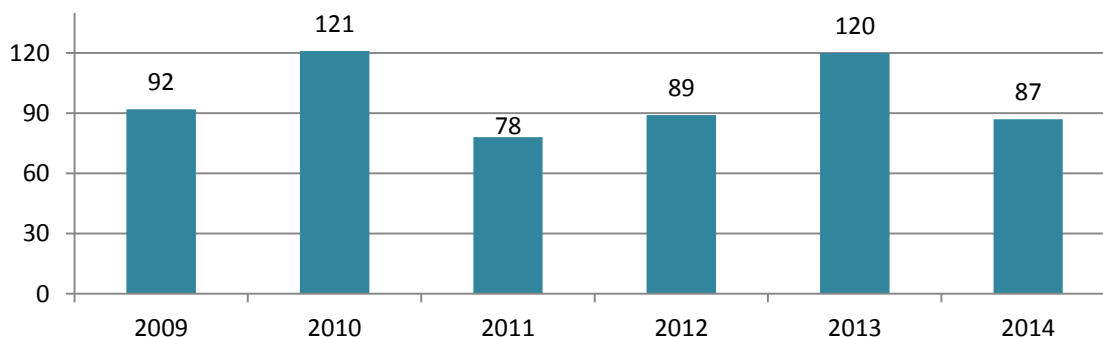
Wykres 24 Podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

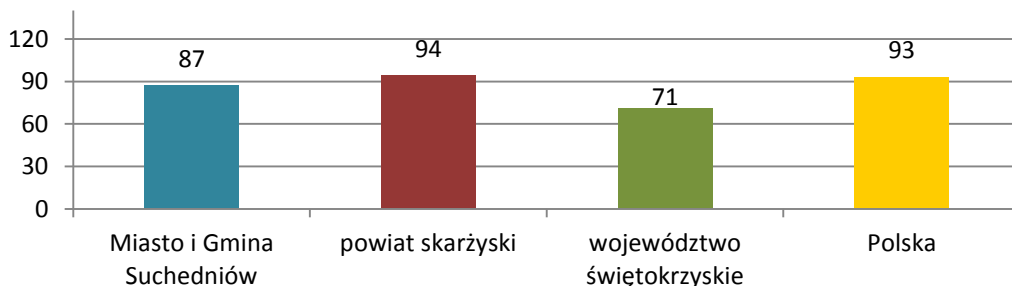
Liczba jednostek nowo zarejestrowanych podlegała dużym wahaniom w latach 2009–2014 (wykres 25). Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w roku 2010 (121), a najniższą w roku 2011 (78). Wartość wskaźnika w roku 2014 wyniosła 87 i była niższa od średniej dla powiatu oraz kraju, ale wyższa od średniej dla województwa (wykres 26).

Wykres 25 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

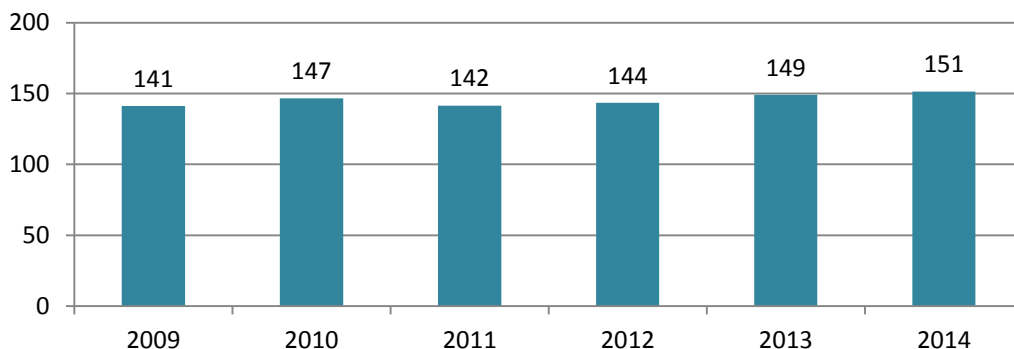
Wykres 26 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

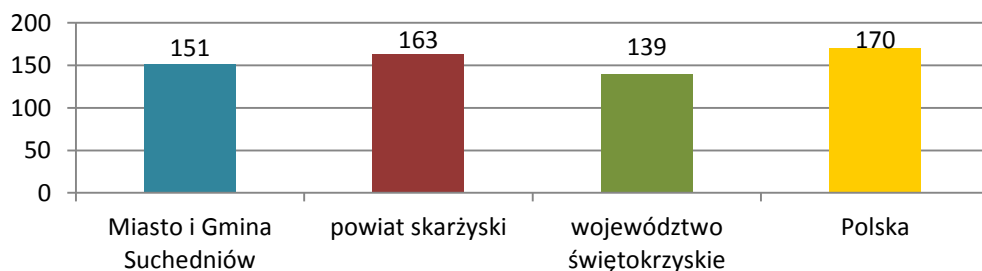
Wskaźnik ilości podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie ulegał wahaniom (wykres 27). W 2014 roku jego wartość wyniosła 151 i była wyższa od średniej wojewódzkiej, ale niższa od średniej powiatowej oraz krajowej (wykres 28).

Wykres 27 Podmioty gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (podano w zaokrągleniu)

Wykres 28 Podmioty gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (podano w zaokrągleniu)

Na terenie Miasta Gminy Suchedniów ogólna liczba podmiotów gospodarki narodowej w 2014 roku wynosiła 1 008 podmiotów. W sektorze rolnictwa, leśnictwa łowiectwa i rybactwa działało 15 podmiotów, w sektorze przemysłu i budownictwa 267 podmiotów, a w pozostałych branżach 726 podmiotów.

Ocena sytuacji i atrakcyjności gospodarczej danej jednostki samorządu terytorialnego jest procesem złożonym, ponieważ wpływa na nią wiele czynników, między innymi atrakcyjność inwestycyjna danego regionu. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową określił atrakcyjność inwestycyjną w następujący sposób: „Atrakcyjność inwestycyjna jest rozumiana jako zdolność skłonienia do inwestycji poprzez oferowanie kombinacji korzyści lokalizacji możliwych do osiągnięcia w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej. Obszary oferujące optymalną kombinację czynników lokalizacji stwarzają zarazem najlepsze warunki dla funkcjonowania przedsiębiorstw, czym przyciągają inwestorów”⁷. Tabela 4 przedstawia atrakcyjność inwestycyjną województwa świętokrzyskiego w 2014 roku.

Tabela 4 Atrakcyjność inwestycyjna województwa świętokrzyskiego w 2014 roku

Czynniki atrakcyjności inwestycyjnej	Lokata na 16 województw w Polsce
Dostępność transportowa	12
Zasoby i koszty pracy	8
Rynek zbytu	12
Infrastruktura gospodarcza	15
Infrastruktura społeczna	9
Bezpieczeństwo powszechne	2
Aktywność województwa wobec inwestorów	16
Atrakcyjność inwestycyjna województwa	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014

Po porównaniu czynników atrakcyjności inwestycyjnej wszystkich województw, województwo świętokrzyskie uplasowało się ostatecznie na 13. miejscu w skali kraju. Jest to bardzo słaba lokata. Głównym atutem województwa jest bezpieczeństwo powszechne – jest to jednak za mało, by przyciągnąć inwestorów.

Oprócz województw także podregiony ocenione zostały pod względem atrakcyjności inwestycyjnej. Miasto i Gmina Suchedniów położone są w podregionie kieleckim. Podregion ten znalazł się wśród podregionów o wysokiej atrakcyjności do prowadzenia działalności

⁷ Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014, str. 5.

przemysłowej oraz usługowej i przeciętnej atrakcyjności dla działalności zaawansowanej technologicznie (tabela 5).

Tabela 5 Atrakcyjność inwestycyjna podregionu kieleckiego w 2014 roku

Atrakcyjność inwestycyjna	Podregion kielecki
dla działalności przemysłowej	wysoka
dla działalności usługowej	wysoka
dla działalności zaawansowanej technologicznie	przeciętna
*Klasy atrakcyjności: najwyższa, wysoka, przeciętna, niska, najniższa.	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014

Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów zlokalizowana jest podstrefa Suchedniów w ramach Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” o powierzchni 6,6589 ha. Tereny w podstrefie oferowane inwestorom obejmują zarówno obszary zabudowane obiektami przemysłowymi – hale produkcyjne, budynki magazynowe, biurowe – jak też obszary wyposażone w infrastrukturę techniczną, ale bez budynków. Podstrefa Suchedniów zagospodarowana jest w 100%.

Na terenie SSE „Starachowice” w podstrefie Suchedniów funkcjonują dwie firmy, obie prowadzą działalność w branży tworzyw sztucznych – Kleen-Tex Polska Sp. z o.o., która zajmuje się produkcją mat gumowo-tekstylnych oraz Plastinvest Sp. z o.o., która zajmuje się produkcją paneli z odpadów tworzyw sztucznych, przeznaczonych głównie dla branży budowlanej⁸. Spółka z branży motoryzacyjnej KB-PRO Sp. z o.o. otrzymała zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej na terenach po dawnej Fabryce Urządzeń Transportowych⁹.

Główni pracodawcy działający na terenie Miasta i Gminy Suchedniów, to:

- Przedsiębiorstwo Usług Specjalistycznych Termatex Sp. z o.o.,
- Firma Handlowo-Usługowa MARTUM. Marek Tumulec,
- Kleen-Tex Polska Sp. z o.o.,
- Telesto Sp. z o.o. (siedziba firmy znajduje się w Warszawie, a zakład produkcyjny w Suchedniowie),
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe DENDRON,
- Firma Usługowo-Handlowa „RENIX” Rafał Kamiński,

⁸ Strona internetowa Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” S.A., sse-starachowice.pl, inf. z 30.10.2015 r.

⁹ Strona internetowa Nasz Suchedniów, naszsuchedniow.blogspot.com/2015/06/beda-nowe-miejsca-pracy.html, inf. z 05.02.2016 r.

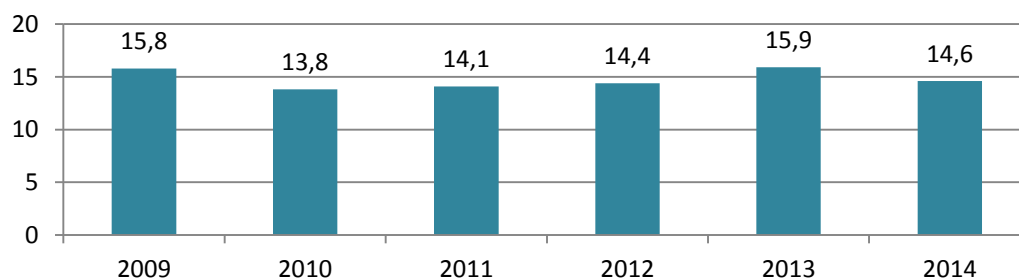
- Zakład Instalacji Sanitarnych INSTAL-WOD Waldemar Franczyk,
- Przedsiębiorstwo wielobranżowe SYLWANEX,
- SFW Energia Sp. z o.o.,
- Team Oil Sp. z o.o.,
- Hotel Paradiso,
- Hotel Stary Młyn,
- Meblodex. Suchedniowska Fabryka Mebli.

2.5 Rynek pracy i bezrobocie

Wskaźnikiem, który charakteryzuje sytuację na rynku pracy jest udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Jest to jeden ze sposobów podawania wielkości bezrobocia, a stopa bezrobocia obliczona tym sposobem będzie zawsze niższa, ponieważ liczebność ludności w wieku produkcyjnym jest większa od liczebności *ludności aktywnej ekonomicznie*¹⁰. W Polsce najczęściej podawaną stopą bezrobocia jest wartość bezrobocia rejestrowanego obliczana na poziomie powiatu, która wypada przeciętnie ok. 1,5% poniżej stopy bezrobocia ustalonej w badaniu BAEL.

Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku w Mieście i Gminie Suchedniów nie był korzystny w porównaniu ze średnią dla jednostek wyższego rzędu (wykres 30). Mimo wysokiej wartości wskaźnika – 14,6%, odnotowano spadek w porównaniu z rokiem poprzednim (wykres 29).

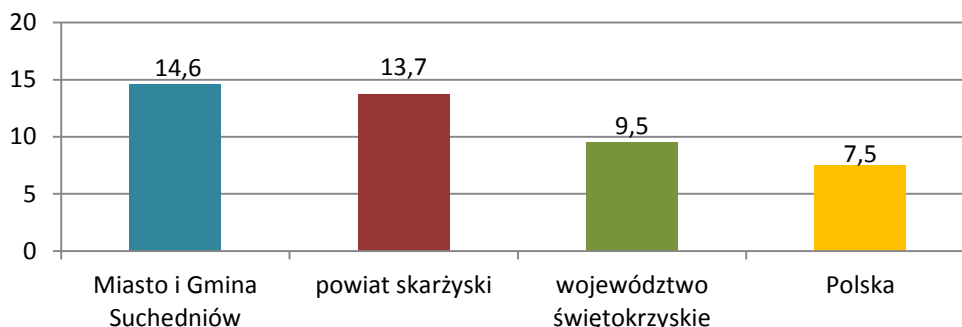
Wykres 29 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹⁰ Stopa bezrobocia według definicji Międzynarodowej Organizacji Pracy (w ramach BAEL – Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, co kwartał na próbie rotacyjnej 20 000 gospodarstw domowych).

Wykres 30 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

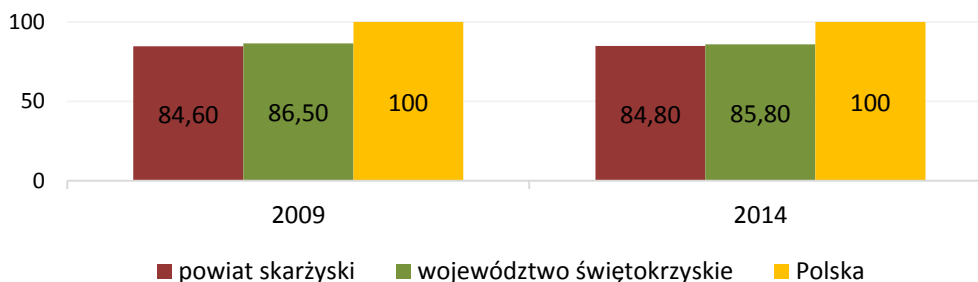
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W roku 2009 liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy na terenie Miasta i Gminy Suchedniów wynosiła 1 068 osób, w roku 2014 liczba ta zmniejszyła się do 971 osób (zmiana o 97 osób). Wśród zarejestrowanych bezrobotnych przeważającą grupę stanowili mężczyźni – 562, a niepracujących kobiet odnotowano 409¹¹.

Kolejnym z ważnych wskaźników określających sytuację ekonomiczną jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie w relacji do średniej krajowej. Dane dotyczące wynagrodzeń określa się w statystykach na poziomie powiatu, dlatego też nie można jednoznacznie określić poziomu dochodów mieszkańców Miasta i Gminy Suchedniów. Niemniej jednak sytuacja jaka ma miejsce w powiecie skarżyskim obrazuje również możliwości finansowe mieszkańców poszczególnych gmin w powiecie.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie skarżyskim w roku 2014 było niższe niż średnia krajowa i średnia wojewódzka. W analizowanym okresie wynagrodzenia mieszkańców powiatu nieznacznie wzrosły, natomiast odnotowano spadek wynagrodzeń mieszkańców województwa świętokrzyskiego (wykres 31).

Wykres 31 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w powiecie skarżyskim i województwie świętokrzyskim w latach 2009 i 2014

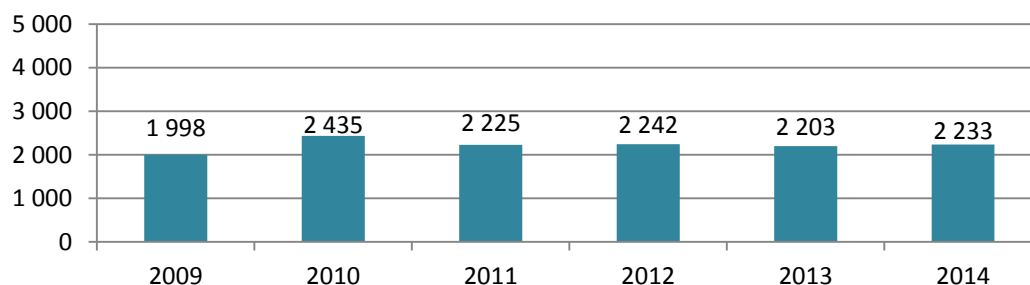
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹¹ Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl.

2.6 Budżet Miasta i Gminy Suchedniów

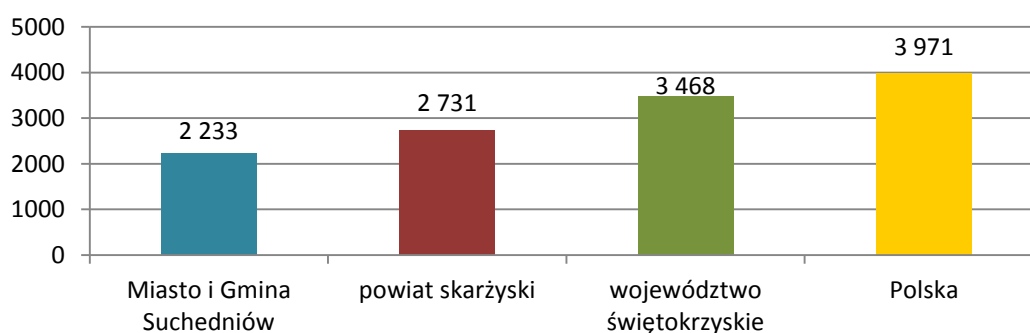
Kolejną analizowaną kategorią są wskaźniki dochodów i wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które obrazują sytuację finansową gminy. Dochody budżetu ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014 ulegały wahaniom, a w roku 2014 uplasowały się na poziomie 2 233 zł (wykres 32). Uzyskany w 2014 roku dochód, w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest niższy niż średnia jednostek wyższego rzędu (wykres 33).

Wykres 32 Dochody budżetu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

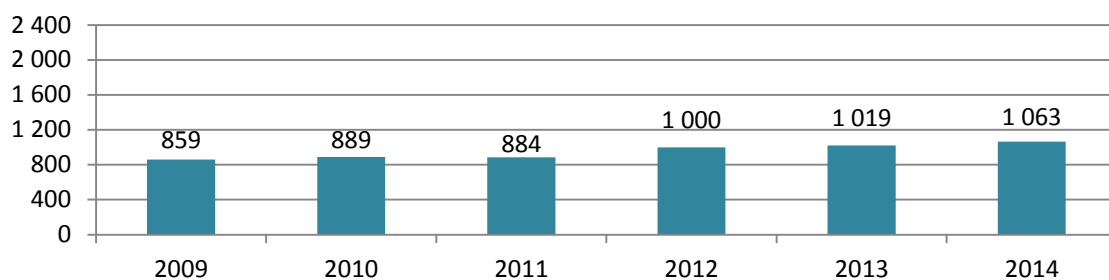
Wykres 33 Dochody budżetu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

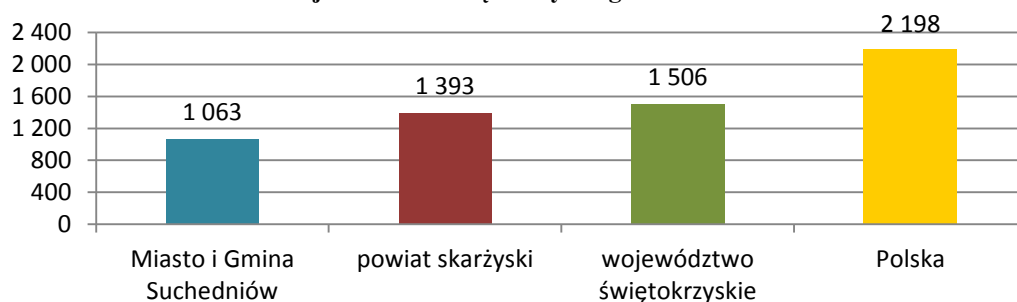
Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca zwiększyły się w latach 2009–2014 (wykres 34). W roku 2014 uplasowały się na poziomie 1 063 zł. Kwota ta była niższa niż średnia dla Polski, województwa świętokrzyskiego i powiatu skarżyskiego (wykres 35).

Wykres 34 Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

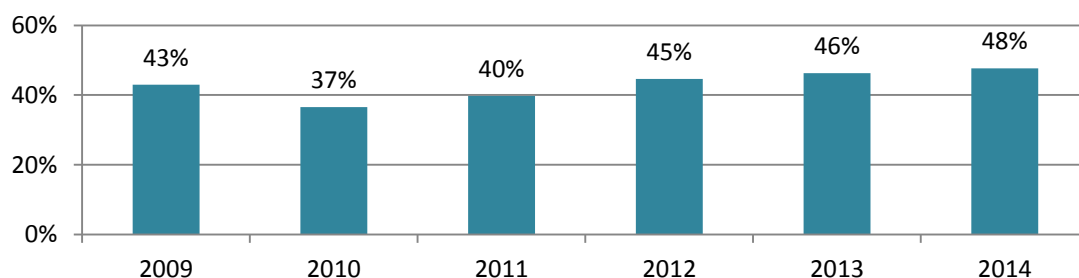
Wykres 35 Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Wyrażony w procentach wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem obrazuje samodzielność finansową jednostek samorządu terytorialnego. Miasto i Gmina Suchedniów posiada wysoką wartość wskaźnika, w analizowanym okresie ulegał on nieznacznym wahaniom (wykres 36).

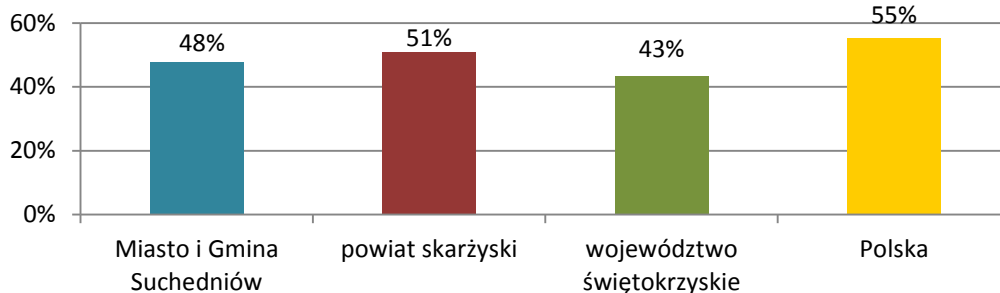
Wykres 36 Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Najwyższą wartość wskaźnik przyjął w 2014 roku – 48%. Wynik ten był wyższy od średniej dla województwa świętokrzyskiego, ale niższy w porównaniu ze średnią dla kraju oraz powiatu (wykres 37).

Wykres 37 Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

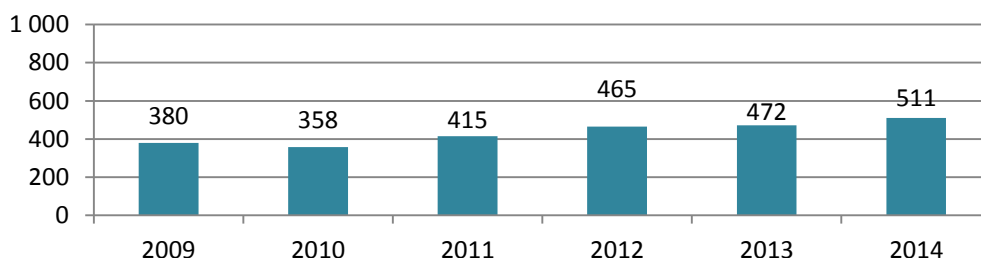

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Na dochody własne budżetu gminy składają się m.in. udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa w postaci wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na terenie gminy oraz od osób prawnych mających siedzibę na jej terenie, w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

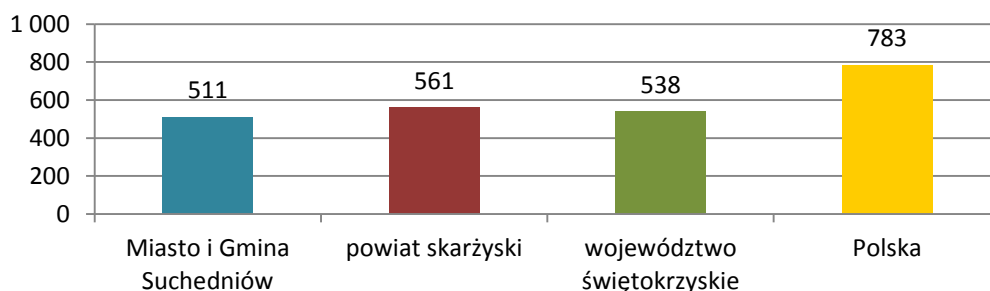
Z danych przedstawionych na wykresie 38 wynika, iż udział w podatku od osób fizycznych od 2010 roku stale wzrastał, osiągając wartość 511 zł na 1 mieszkańca w 2014 roku. Była to jednak kwota niższa w porównaniu ze średnią jednostek wyższego rzędu (wykres 39).

Wykres 38 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

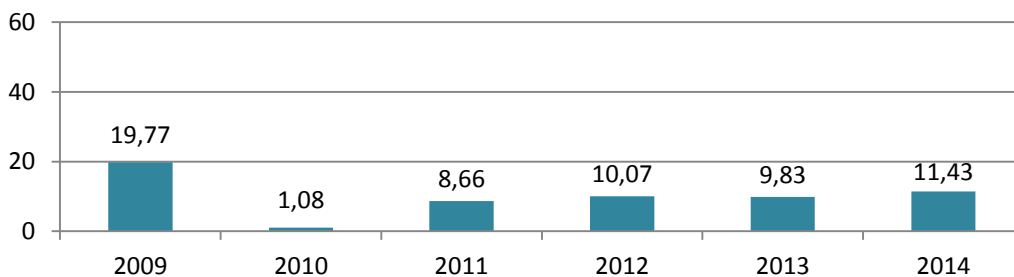
Wykres 39 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Biorąc pod uwagę wpływy z podatku od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca Miasto i Gmina Suchedniów wypadła niekorzystnie. Pomimo, że w 2010 roku nastąpił znaczny spadek wpływów – do 1,08 zł, to w roku 2014 uplasowały się one na poziomie 11,43 zł (wykres 40).

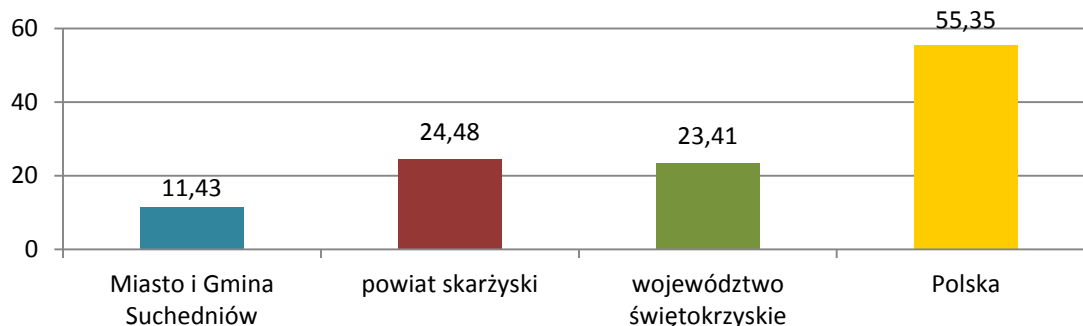
Wykres 40 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Uzyskana przez Miasto i Gminę Suchedniów kwota była niższa od średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego i powiatu skarżyskiego (wykres 41).

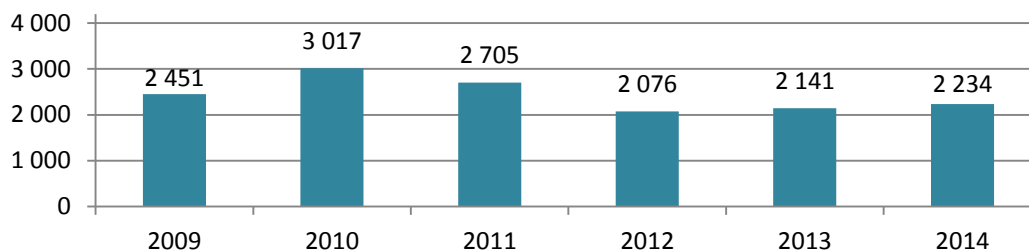
Wykres 41 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

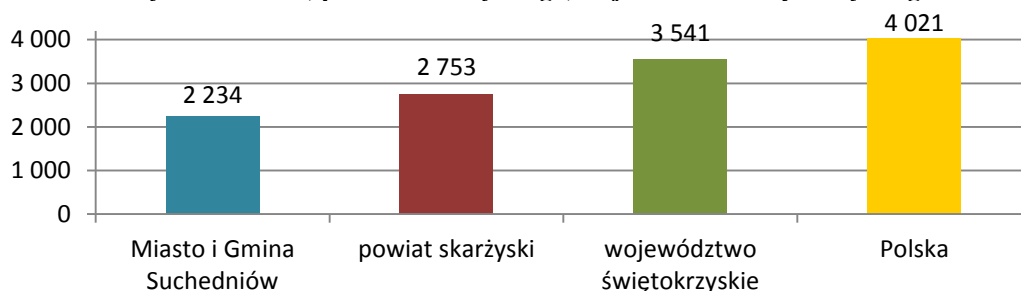
Wartość wydatków na 1 mieszkańca jakie ponosi Miasto i Gmina Suchedniów spadła w latach 2011–2012, a w kolejnych nieznacznie, ale rosła. Wydatki na 1 mieszkańca w 2014 roku uplasowały się na poziomie 2 234 zł (wykres 42) i były niższe od średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego oraz dla powiatu skarżyskiego (wykres 43).

Wykres 42 Wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

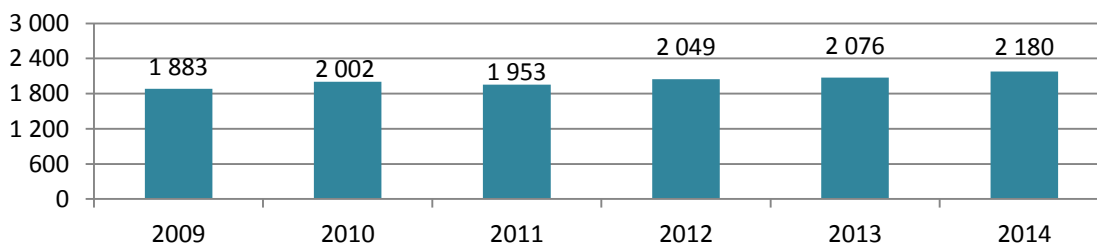
Wykres 43 Wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

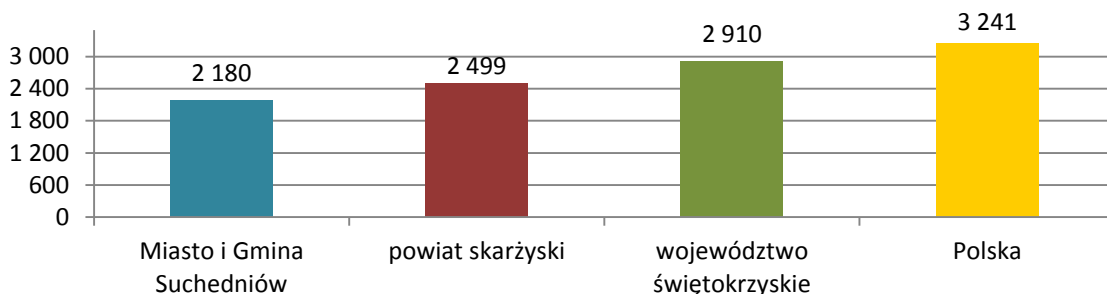
Wydatki bieżące w przeliczeniu na 1 mieszkańca ulegały wahaniom w analizowanym okresie (wykres 44). W 2014 roku wyniosły 2 180 zł i pomimo tego, że wartość ta była najwyższą jaką odnotowano w latach 2009–2014 – była niższa od średnich dla jednostek wyższego rzędu (wykres 45).

Wykres 44 Wydatki bieżące w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

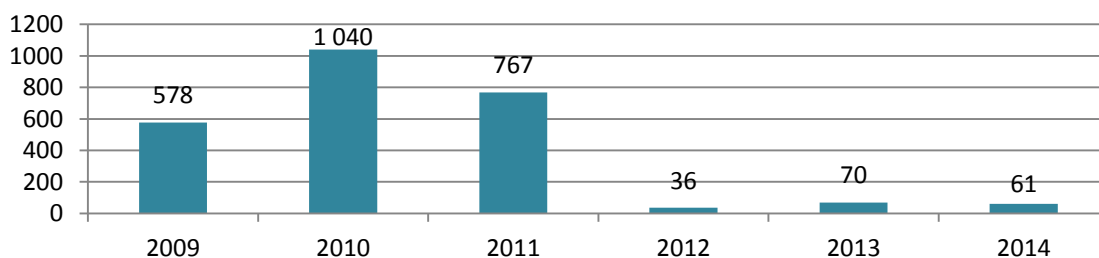
Wykres 45 Wydatki bieżące w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

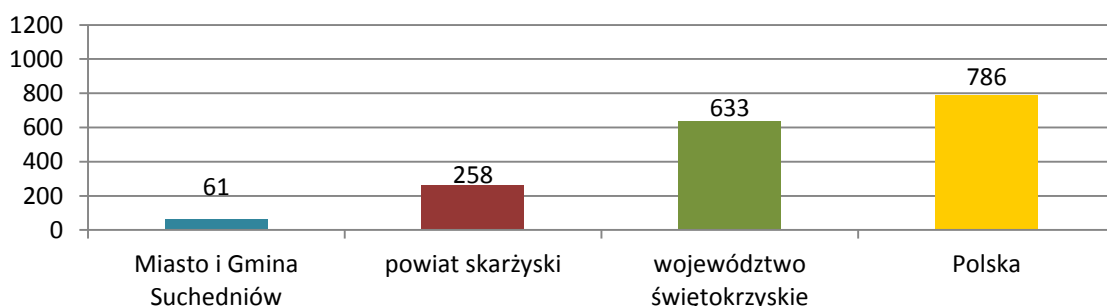
Kolejną składową w analizie sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego są wydatki majątkowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Ich wartość w 2014 roku wyniosła 61 zł (wykres 46). W porównaniu do innych jednostek terytorialnych, wydatki Miasta i Gminy Suchedniów były znacząco niższe (wykres 47).

Wykres 46 Wydatki majątkowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Wykres 47 Wydatki majątkowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Aktywność samorządu obrazuje wielkość pozyskanych funduszy unijnych oraz wartość dofinansowania z UE przypadająca na 1 mieszkańca. W tabeli 6 zaprezentowano dane dla gmin powiatu skarżyskiego odnośnie liczby projektów, wartości dofinansowania oraz wartości dofinansowania w przeliczeniu na 1 mieszkańca z Regionalnego Programu

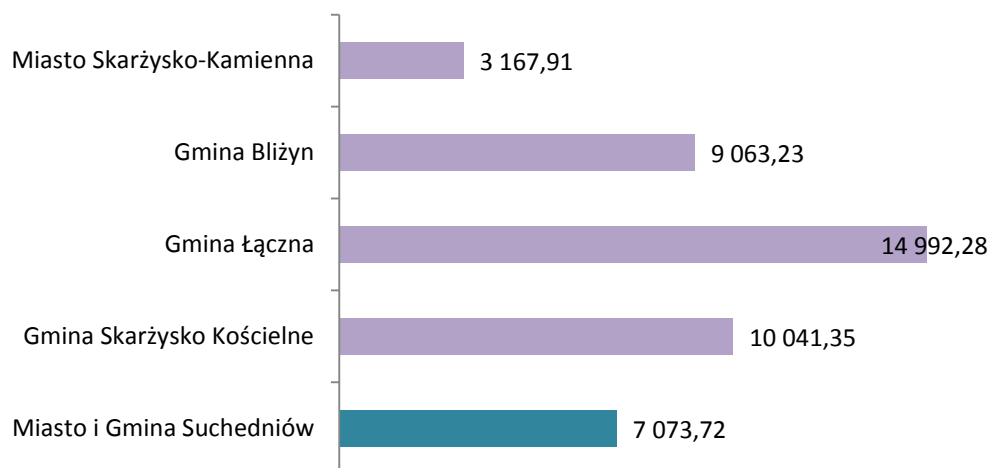
Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego (RPO WŚ) na lata 2007–2013. Miasto i Gmina Suchedniów zrealizowały 14 projektów w ramach RPO WŚ, a kwota dofinansowania w przeliczeniu na 1 osobę wyniosła 7 073,72 zł. Jest to czwarty wynik spośród pięciu gmin z terenu powiatu skarżyskiego (wykres 48).

Tabela 6 Wartość dofinansowania z RPO WŚ na lata 2007–2013 w gminach powiatu skarżyskiego

Gmina	Liczba projektów	Wartość dofinansowania z UE [zł]	Wartość dofinansowania z UE w przeliczeniu na 1 osobę [zł]
Miasto Skarżysko-Kamienna	48	150 554 688,92	3 167,91
Gmina Bliżyn	14	76 647 777,01	9 063,23
Gmina Łączna	8	78 769 458,05	14 992,28
Gmina Skarżysko Kościelne	6	61 523 329,97	10 041,35
Miasto i Gmina Suchedniów	14	74 365 984,60	7 073,72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013, rpo-swietokrzyskie.pl (inf. z 27.10.2015 r.)

Wykres 48 Wartość dofinansowania z RPO WŚ na lata 2007–2013 w przeliczeniu na 1 osobę (w zł) w gminach powiatu skarżyskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013, rpo-swietokrzyskie.pl (inf. z 27.10.2015 r.)

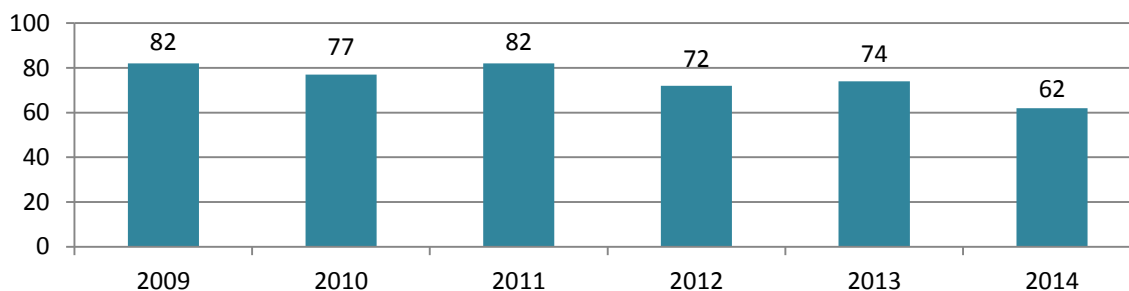
2.7 Pomoc społeczna i ochrona zdrowia

Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów funkcjonuje jeden Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Suchedniowie świadczący usługi w zakresie pomocy społecznej. Ośrodek zajmuje się działalnością w zakresie: pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych,

funduszy alimentacyjnych, stypendiów szkolnych oraz dodatków mieszkaniowych. W Ośrodku można także wyrobić Kartę Dużej Rodziny.

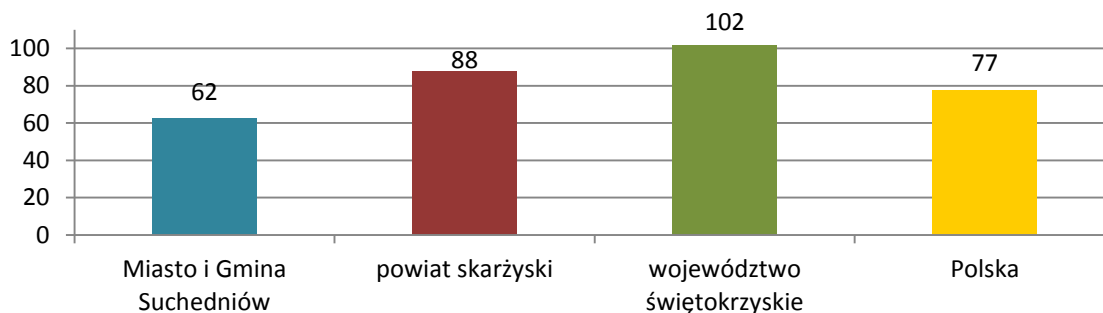
Wskaźnik liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w 2014 roku wyniósł 62 (wykres 49). Wysoka wartość wskaźnika oznacza, iż społeczeństwo uboższe i potrzebuje pomocy samorządu. Wartość wskaźnika Miasta i Gminy Suchedniów w 2014 roku była niższa niż średnia dla jednostek wyższego rzędu (wykres 50).

Wykres 49 Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

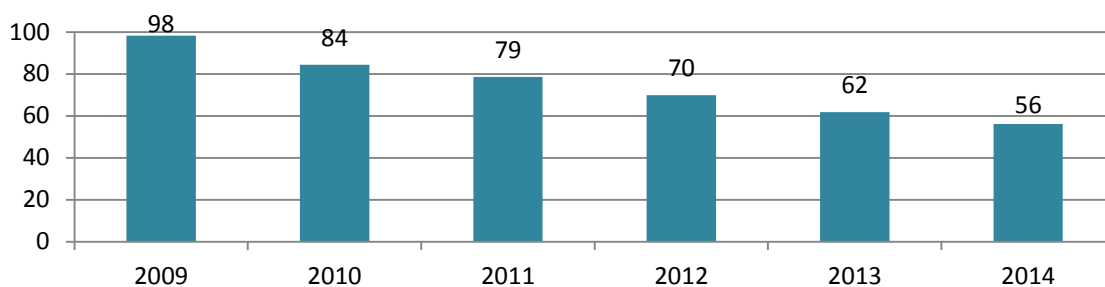
Wykres 50 Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

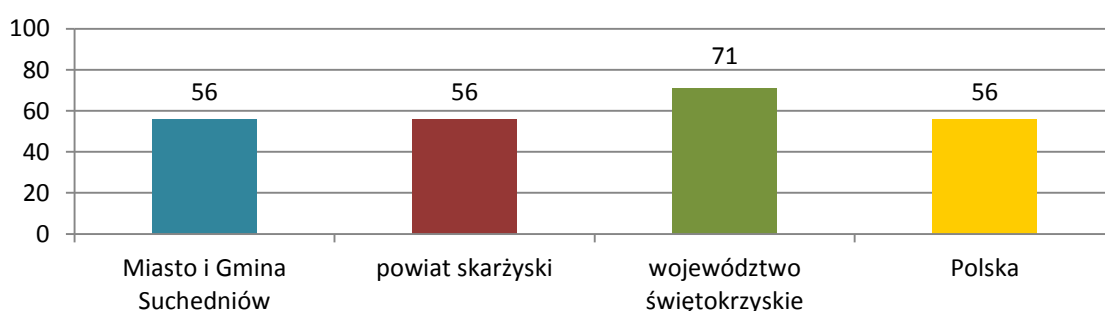
Wskaźnik dotyczący liczby dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców osiągnął w 2014 roku wartość 56 (wykres 51) i był równy z wynikiem dla Polski i powiatu skarżyskiego, niższy zaś niż średnia województwa świętokrzyskiego (wykres 52).

Wykres 51 Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 52 Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

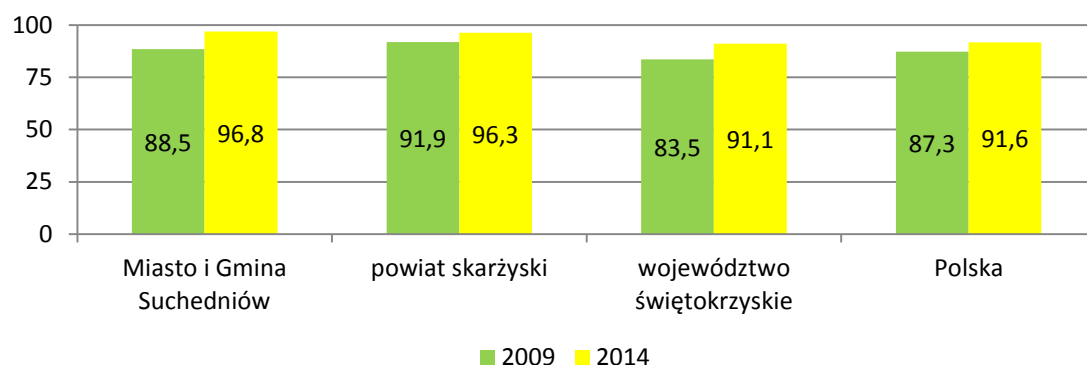
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów usługi z zakresu służby zdrowia świadczy Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej NZOZ „Promyk” Sp. z o.o. z siedzibą w Suchedniowie. Funkcjonują również gabinety prywatne, w których świadczone są m.in. usługi z zakresu stomatologii i rehabilitacji oraz gabinety lekarskie o różnych specjalnościach. Obecnie funkcjonują cztery apteki.

2.8 Infrastruktura techniczna i mieszkalnictwo

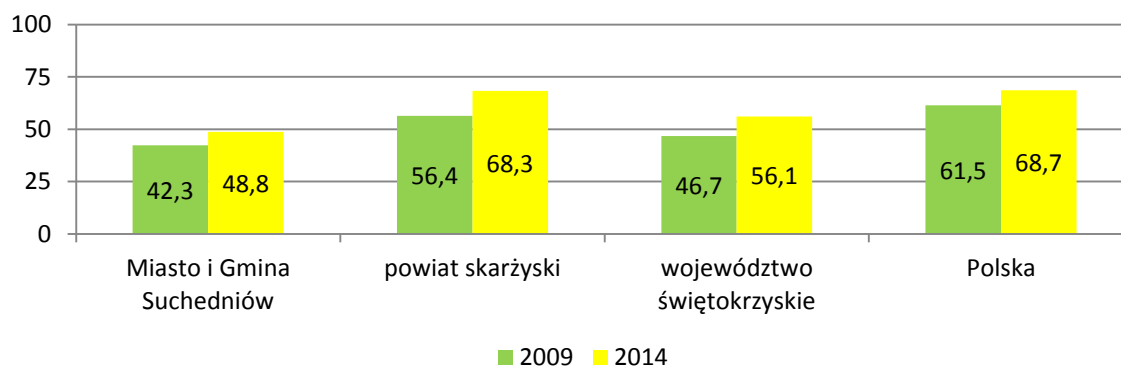
Kolejnym obszarem, który poddano analizie jest stan sieciowej infrastruktury technicznej (wodociągowej, kanalizacyjnej oraz gazowej) na obszarze Miasta i Gminy Suchedniów. Na wykresach 53–56 przedstawiono stan sieciowej infrastruktury technicznej w roku 2009 i 2014.

Wykres 53 Korzystający z wodociągu w % ogółu ludności – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski w roku 2009 i 2014

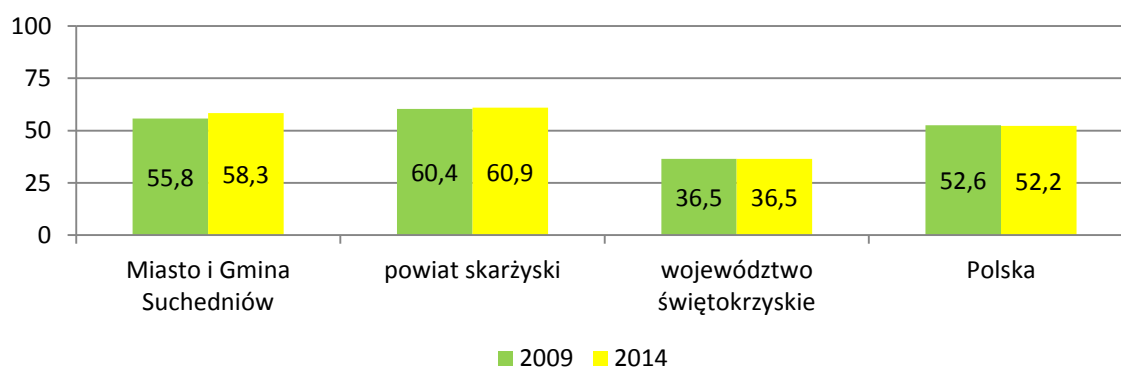
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 54 Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski w roku 2009 i 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 55 Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski w roku 2009 i 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

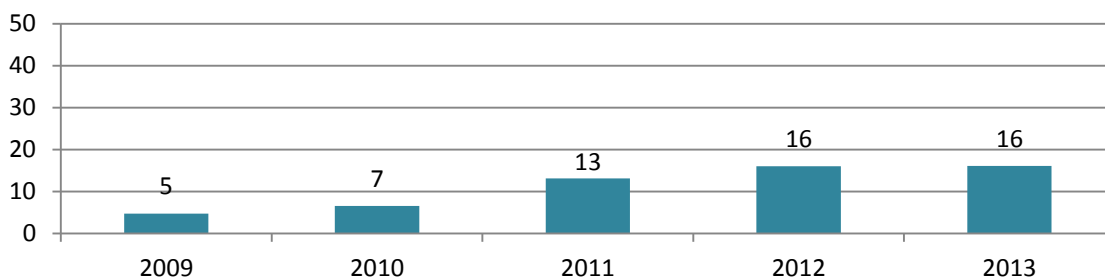
Z sieci wodociągowej w 2014 roku korzystało 96,8% mieszkańców obszaru – w porównaniu z rokiem 2009 nastąpił wzrost o 8,3%. Odsetek korzystających z sieci wodociągowej na terenie Miasta i Gminy Suchedniów był wyższy w porównaniu z Polską (91,6%), województwem świętokrzyskim (91,1%) oraz powiatem skarżyskim (96,3%).

Z sieci kanalizacyjnej w 2014 roku korzystało 48,8% mieszkańców Miasta i Gminy Suchedniów – w latach 2009–2014 nastąpił wzrost o 6,5%. W porównaniu ze średnią dla kraju, województwa i powiatu Miasto i Gmina Suchedniów wypadła słabiej, ponieważ odsetek korzystających z sieci kanalizacyjnej w jednostkach wyższego rzędu był wyższy.

W latach 2009–2014 zauważalny był spadek osób korzystających z sieci gazowej w kraju, natomiast w powiecie skarżyskim oraz w Mieście i Gminie Suchedniów odnotowano wzrost wartości wskaźnika. Odsetek osób korzystających z sieci gazowej w roku 2014 wyniósł 58,3%.

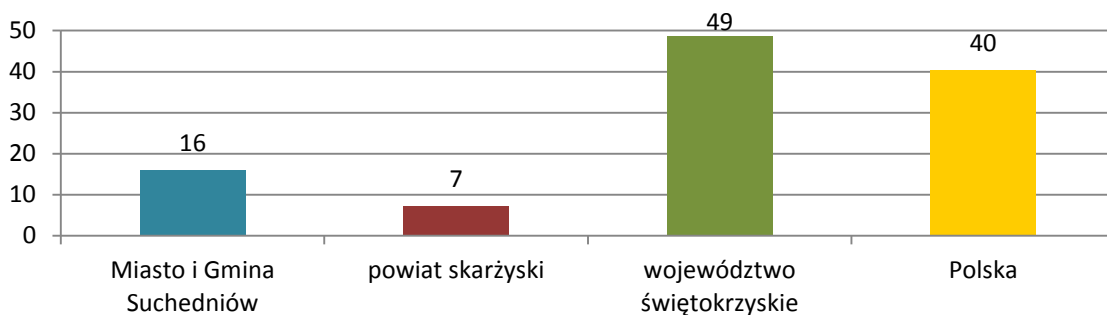
Aby w pełni przeanalizować stan infrastruktury technicznej danej jednostki należy także wziąć pod uwagę inne możliwości odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych, do których należą przydomowe oczyszczalnie ścieków. Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów system ten jest słabo rozwinięty, jednak zauważyć można wzrost wartości wskaźnika w okresie 2009–2012 (wykres 56). Wartość wskaźnika dotycząca liczby przydomowych oczyszczalni ścieków w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w roku 2013 była wyższa niż średnia dla powiatu skarżyskiego, ale niższa od średniej dla kraju oraz województwa (wykres 57).

Wykres 56 Liczba oczyszczalni przydomowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

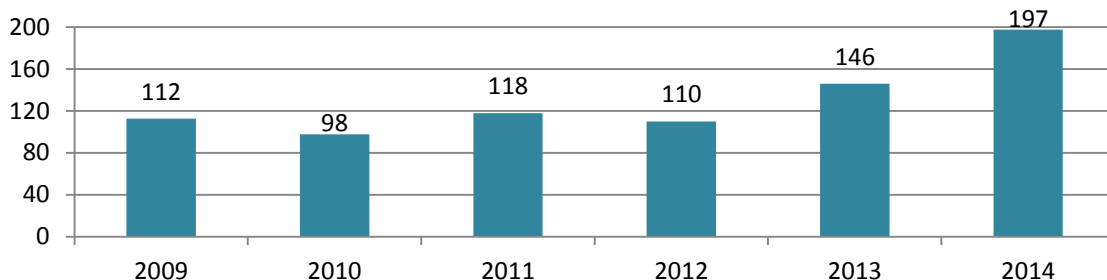
Wykres 57 Liczba oczyszczalni przydomowych na 10 tys. mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

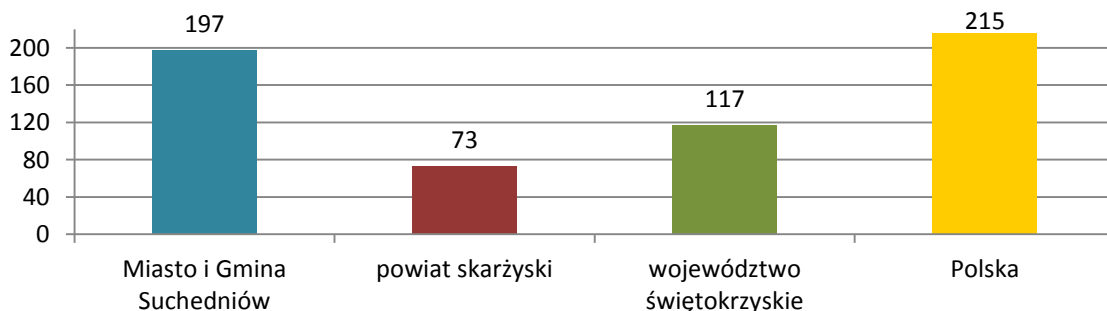
Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów w 2014 roku zebrano 2 083,13 ton odpadów komunalnych zmieszanych, w tym 1 881,84 ton stanowiły odpady z gospodarstw domowych¹². Na przestrzeni lat 2009–2014 liczba zebranych odpadów wahała się, z tendencją wzrostową od roku 2012 (wykres 58). W 2014 roku ilość zebranych odpadów od jednego mieszkańca gminy była niższa od średniej dla kraju, ale wyższa od średniej województwa i powiatu (wykres 59).

Wykres 58 Ilość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych (kg) w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 59 Ilość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych (kg) w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹² Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl.

Wszyscy mieszkańcy Miasta i Gminy Suchedniów objęci są selektywną zbiórką odpadów. Odzyskiwane odpady komunalne to przede wszystkim odpady opakowaniowe, głównie szkło (bezbarwne i kolorowe), tworzywa sztuczne, papier oraz frakcja biodegradowalna. Natomiast pozostałe odpady zebrane od mieszkańców poddawane są procesowi unieszkodliwiania. Do gromadzenia odpadów stosowane są pojemniki o pojemności 1,1 m³ i 500 l oraz indywidualne pojemniki o pojemności 110 l przy zabudowie jednorodzinnej. Częstotliwość wywożenia odpadów jest ustalona i odbywa się w poszczególnych sołectwach według ustalonego harmonogramu – dwa razy w miesiącu¹³.

W 2013 roku na terenie Miasta i Gminy Suchedniów zlikwidowano 5 dzikich wysypisk, z których zebrano 3,3 tony odpadów komunalnych¹⁴.

W 2013 roku wskaźnik dotyczący odbiorców energii elektrycznej o niskim napięciu w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wyniósł 293. Wartość wskaźnika osiągniętego przez Miasto i Gminę Suchedniów była korzystniejsza w porównaniu ze średnią krajową (247) oraz wojewódzką (182), ale niższa w porównaniu z powiatem skarżyskim (310). Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu w 2013 roku wynosiło 4 746 MWh¹⁵.

Ciepłownię dostarczającą ciepło na terenie Miasta i Gminy Suchedniów obsługuje prywatna firma SFW Energia Sp. z o.o., która jest właścicielem majątku.

Sieci telekomunikacyjne są zbiorem łączy telekomunikacyjnych i innych urządzeń, które umożliwiają rozprowadzanie różnego typu sygnałów. Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów dostępne są sieci telekomunikacyjne, takie jak: stacjonarna publiczna sieć telekomunikacyjna wraz z udogodnieniami towarzyszącymi, publiczna sieć telekomunikacyjna przeznaczona do rozpowszechniania lub rozprowadzania programów radiofonicznych lub telewizyjnych, sieć komputerowa oraz Internet.

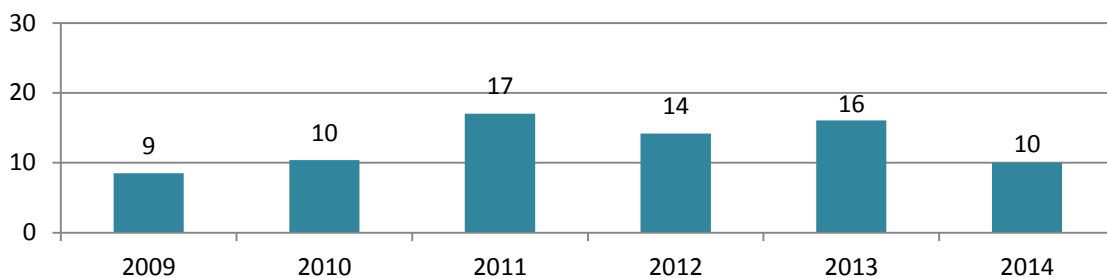
W Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014 liczba nowych budynków oddanych do użytkowania na 10 tys. mieszkańców ulegała wahaniom. W 2014 roku wartość wskaźnika wyniosła 10 (wykres 60) i była niższa od średnich wartości dla jednostek terytorialnych wyższego rzędu (wykres 61).

¹³ Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Utylizator” na lata 2011–2014 z perspektywą do roku 2018 (Aktualizacja), Skarżysko-Kamienna, 2011.

¹⁴ Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl.

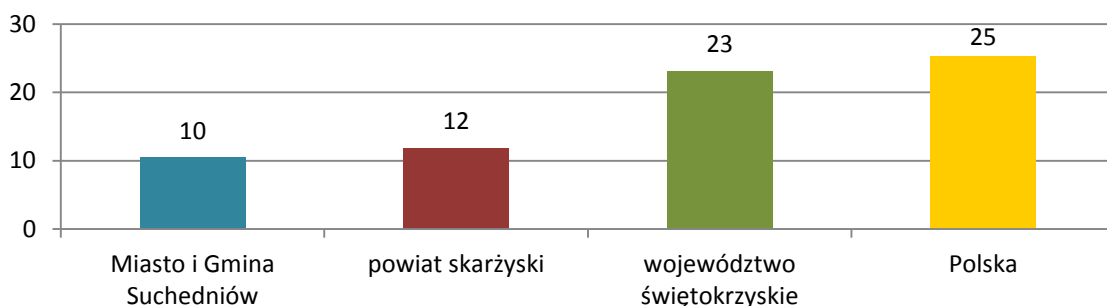
¹⁵ jw.

Wykres 60 Budynki nowe oddane do użytkowania na 10 tys. mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 61 Budynki nowe oddane do użytkowania na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.9 Bezpieczeństwo mieszkańców

Bezpieczeństwo publiczne jest istotnym czynnikiem oceny skali rozwiązywania różnych problemów społecznych. Wysoki poziom przestępczości może mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludzi tworzących społeczność lokalną, dlatego tak istotne jest prowadzenie adekwatnych działań prewencyjnych i operacyjnych zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego mieszkańców.

Za bezpieczeństwo publiczne na terenie Miasta i Gminy Suchedniów odpowiada Komisariat Policji w Suchedniowie, który jest jednostką podległą Komendzie Powiatowej Policji w Skarżysku-Kamiennej.

W tabeli 7 przedstawiono liczbę przestępstw popełnionych na terenie Miasta i Gminy Suchedniów w latach 2009–2014 r. z podziałem na miejscowości.

Tabela 7 Liczba przestępstw popełnionych na terenie Miasta i Gminy Suchedniów w latach 2009– 2014 z podziałem na miejscowości.

Miejscowość/ lata	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	Ogółem w latach 2009–2014
Suchedniów	106	151	178	106	136	93	770
Michniów	5	2	5	7	9	4	32
Mostki	6	6	14	10	7	6	49
Ostojów	19	19	21	11	7	9	86
Krzyżka	4	2	5	2	7	2	22
Miasto i Gmina Suchedniów ogółem	140	180	223	136	166	114	959

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Skarżysku-Kamiennej.

3. Uwarunkowania turystyczno-przyrodnicze

3.1 Walory przyrodnicze

Według podziału Jerzego Kondrackiego¹⁶ na jednostki fizyczno-geograficzne (regionalizacja fizycznogeograficzna) Miasto i Gmina Suchedniów położona jest w makroregionie Wyżyny Kieleckiej (342.3). Jest ona trzeciorzędowym wypiętrzeniem tektonicznym, w którym odsłaniają się na powierzchni paleozoiczne struktury fałdowe w otocze skał mezozoicznych od dolnego triasu po kredę. Skały te pokryły starsze struktury, a następnie uległy niezbyt intensywnym deformacjom fałdowym na przełomie kredy i trzeciorzędu o nieco innym kierunku od fałdowań starszych. W starszym trzeciorzędzie pokrywa mezozoiczna w środkowej części wyżyny została usunięta przez denudację, co doprowadziło do odsłonięcia paleozoicznego podłoża. Różnice odporności serii skalnych spowodowały powstanie pasmowego układu wzniesień i obniżień, charakterystycznego dla środkowej części Wyżyny Kieleckiej.

Jedynie pasmo Łysogór przekracza wysokość 500 m, a w najwyższym miejscu 600 m. Inne pasma są znacznie niższe, częściowo nawet poniżej 400 m n.p.m. przy kilkudziesięciu metrach wysokości względnej. Rozpowszechniony jest pogląd, że Góry Świętokrzyskie dlatego są niskie, bo są bardzo stare. Jednakże dzisiejsze wzniesienia terenu zależą od intensywności ruchów neotektonicznych w młodszym trzeciorzędzie i czwartorzędzie.

Wzniesienia wyżyny mają klimat nieco chłodniejszy i wilgotniejszy niż regiony otaczające. Zachowały się znaczne powierzchnie leśne, w których w drzewostanach oprócz sosny występuje na wzniesieniach jodła i buk. Makroregion ma 6,8 tys. km² powierzchni i dzieli się na 6 mezoregionów.

W skład makroregionu Wyżyny Kieleckiej wchodzi między innymi mezoregion Płaskowyż Suchedniowski. Jest on regionem przylegającym od północy do paleozoicznego masywu Gór Świętokrzyskich i jest zbudowany głównie z masywnych piaskowców dolnotriasowych (piaskowca pstrego). Południową granicę wyznaczają: dolny bieg Świśliny (dopływu Kamiennej) i górny bieg Bobrzy do jej skrętu w kierunku południowym. Granicę północną tworzy górny bieg Kamiennej po ujście Świśliny oraz równoleżnikowy odcinek górnego biegu Czarnej Koneckiej (dopływu Pilicy), gdzie na warstwy dolnotriasowe nakładają się ility i piaskowce dolnojurajskie. Na zachodzie Płaskowyż Suchedniowski kończy się między Radoszycami a Wilczkowicami. W tych ramach region ma około 915 km²

¹⁶ Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2013, str. 270–271.

powierzchni, przy rozciągłości około 75 km i szerokości około 12 km, i obniża się od około 400 m (Występ koło Zagnańska 445 m) do 300 m na peryferiach. Między kopulastymi wzgórzami występują denudacyjne kotliny (Mniowska, Szałaska, Suchedniowska). Znaczną powierzchnię zajmuje rozległa Puszcza Świętokrzyska. W celu ochrony walorów przyrodniczych regionu utworzono w 1989 roku parki krajobrazowe po obu stronach szlaku kolejowego i drogowego ze Skarżyska-Kamiennej przez Suchedniów do Kielc: na zachodzie Suchedniowsko-Oblęgorski (214,7 km²), a na wschodzie Sieradowicki (114,6 km²). W parkach znajduje się kilka rezerwatów przyrody: „Dalejów” (87,01 ha) i „Świnia Góra” (50,63 ha) w Gminie Bliżyn, obejmujący fragment lasu mieszanego z bukiem, jodłą i modrzewiem oraz „Kamień Michniowski” (10,50 ha) i „Wykus” (62,93 ha) w Gminie Bodzentyn.

W Bartkowie koło Samsonowa znajduje się kilkusetletni dąb Bartek, uznany za pomnik przyrody. Płaskowyż Suchedniowski był częścią tzw. Staropolskiego Okręgu Przemysłowego z zakładami hutniczymi w Samsonowie nad Bobrzą, Sielpi, Stąporkowie oraz Niekłaniu nad Czarną Konecką, stare tradycje górnictwa i hutnictwa żelaza ma również Suchedniów nad Kamionką.

W tabeli 8 przedstawiono formy ochrony przyrody występujące na terenie Miasta i Gminy Suchedniów – parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu, a w tabeli 9 – pomniki przyrody i stanowiska dokumentacyjne.

Tabela 8 Parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu występujące na terenie Miasta i Gminy Suchedniów

Nazwa	Powierzchnia (ha)	Położenie w granicach gmin	Obowiązująca podstawa prawna
Parki krajobrazowe (według stanu na dzień 28.04.2015 r.)			
Suchedniowsko-Oblęgorski Park Krajobrazowy	19 895	<ul style="list-style-type: none"> część gmin: Bliżyn, Łączna, Miedziana Góra, Mniów, Stąporków, Strawczyn, Suchedniów, Zagnańsk; gminy w granicach otuliny parku: część gmin: Bliżyn, Łączna, Miedziana Góra, Mniów, Stąporków, Strawczyn, Suchedniów, Zagnańsk, miasto Skarżysko-Kamienna 	Uchwała Nr XLIX/872/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie utworzenia Suchedniowsko-Oblęgorskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Świąt. poz. 3147 z dnia 25.11.2014 r.)
Sieradowicki Park Krajobrazowy	12 252	<ul style="list-style-type: none"> część gmin: Bodzentyn, Pawłów, Suchedniów, Wąchock; gminy w granicach otuliny parku: część gmin: Bodzentyn, Pawłów, Suchedniów, Wąchock, miasto Starachowice 	Uchwała Nr XLIX/873/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie utworzenia Sieradowickiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Świąt. poz. 18 z dnia 08.01.2015 r.)
Obszary chronionego krajobrazu (według stanu na dzień 14.12.2015 r.)			
Podkielecki Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony 29.09.1995 r. Rozporządzeniem Nr 12/95 Wojewody Kieleckiego (Dz. Urz. Województwa Kieleckiego Nr 21 poz. 145)	26 486	<ul style="list-style-type: none"> część obszarów gmin: Daleszyce, Górno, Łączna, Masłów, Morawica, Miedziana Góra, Piekosów, Suchedniów, Zagnańsk 	Uchwała Nr XIV/200/2015 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 7 września 2015 r. w sprawie Podkieleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Świąt. poz. 2655)
Suchedniowsko-Oblęgorski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony 17.10.2001 r. Rozporządzeniem Nr 335/2001 Wojewody Świętokrzyskiego (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego Nr 108 poz. 1271)	27 514	<ul style="list-style-type: none"> Bliżyn, Łączna, Miedziana Góra, Mniów, Stąporków, Strawczyn, Suchedniów, Zagnańsk, miasto Skarżysko-Kamienna 	Uchwała Nr XLIX/880/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Suchedniowsko-Oblęgorskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Świąt. poz. 3154 z dnia 25.11.2014 r.)
Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej utworzony 29.09.1995 r. Rozporządzeniem Nr 12/95 Wojewody Kieleckiego (Dz. Urz. Województwa Kieleckiego Nr 21 poz. 145)	72 634	<ul style="list-style-type: none"> Bałtów, Bodzechów, Brody, Kunów, Mirzec oraz części obszarów gmin: Pawłów, Skarżysko Kościelne, Suchedniów, Waśniów, Wąchock 	Uchwała Nr XXXV/617/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23 września 2013 r. dotycząca wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej (Dz. Urz. Woj. Świąt. poz. 3309)
Sieradowicki Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony 17.10.2001 r. Rozporządzeniem Nr	15 893	<ul style="list-style-type: none"> części gmin: Bodzentyn, Pawłów, Suchedniów, Wąchock, Miasto Starachowice 	Uchwała Nr XLIX/881/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r.

335/2001 Wojewody Świętokrzyskiego (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego Nr 108 poz. 1271)			w sprawie Sieradowickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3155 z dnia 25.11.2014 r.)
---	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie serwisu Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, kielce.rdos.gov.pl

Tabela 9 Pomniki przyrody i stanowiska dokumentacyjne występujące na terenie Miasta i Gminy Suchedniów

Nazwa pomnika przyrody	Nr w rejestrze RDOŚ	Data utworzenia	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego
Pomniki przyrody (według stanu na dzień 01.02.2016 r.)			
modrzew polski	28	05.01.1954 r.	<ul style="list-style-type: none"> Rozporządzenie Nr 35/2007 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 239 poz. 3552 z dn.14.12.2007 r.); Rozporządzenie Nr 14/2008 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 4 listopada 2008 r. zmieniające rozporządzenie Nr 35/2007 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 232 poz. 3047)
dąb szypułkowy „Obrozik”	29	05.08.1954 r.	<ul style="list-style-type: none"> Rozporządzenie Nr 35/2007 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 239 poz. 3552 z dn.14.12.2007 r.); Rozporządzenie Nr 14/2008 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 4 listopada 2008 r. zmieniające rozporządzenie Nr 35/2007 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 232 poz. 3047)
dąb szypułkowy	30	05.08.1954 r.	<ul style="list-style-type: none"> Rozporządzenie Nr 35/2007 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 239 poz. 3552 z 14.12.2007 r.); Rozporządzenie Nr 14/2008 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 4 listopada 2008 r. zmieniające rozporządzenie Nr 35/2007 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 232 poz. 3047)
dąb szypułkowy	336	30.12.1994 r.	<ul style="list-style-type: none"> Rozporządzenie Nr 17/94 Wojewody Kieleckiego z dnia 30 grudnia 1994 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego Nr 1 poz. 1 z 04.01.1995 r.); Rozporządzenie Nr 276/2001 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 9 sierpnia 2001 r. zmieniające zarządzenia i rozporządzenia w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 85 poz. 987 z 16.08.2001 r.)

dąb szypułkowy	340	30.12.1994 r.	<ul style="list-style-type: none"> Rozporządzenie Nr 17/94 Wojewody Kieleckiego z dnia 30 grudnia 1994 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego Nr 1 poz. 1 z 04.01.1995 r.) Rozporządzenie Nr 276/2001 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 9 sierpnia 2001 r. zmieniające zarządzenia i rozporządzenia w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 85 poz. 987 z 16.08.2001 r.)
dąb szypułkowy	721	25.05.2000 r.	<ul style="list-style-type: none"> Rozporządzenie Nr 87/2000 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 25 maja 2000 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 27 poz. 247 z 26.05.2000 r.)
Stanowiska dokumentacyjne (według stanu na dzień 02.09.2013 r.)			
odsłonięcie geologiczne – naturalna wychodnia szarych drobnoziarnistych piaskowców triasowych	8	19.02.2002 r.	<ul style="list-style-type: none"> Rozporządzenie Nr 17/2002 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie uznania za stanowiska dokumentacyjne (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 23 poz. 289)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie serwisu Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, kielce.rdos.gov.pl

Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów znajdują się też dwa obszary Natura 2000, są to Lasy Suchedniowskie i Ostoja Sieradowicka¹⁷:

1) Lasy Suchedniowskie (kod obszaru PLH260010), specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedlikowa) objęty formą ochrony w ramach sieci Natura 2000; powierzchnia obszaru wynosi 19 120,9 ha.

Obszar obejmuje dwa pasma wzniesień – Płaskowyż Suchedniowski i Wzgórza Kołomańskie. Zbudowane są one z piaskowców dolnotriasowych, gdzieśgdzie przykrytych plejstocenijskimi piaskami i glinami. Tylko na południowych stokach Pasma Oblęgarskiego występują lessy. Łagodne pagórki i wzgórza porośnięte są lasami, zajmującymi łącznie blisko 90% powierzchni ostoi. Są to przede wszystkim lasy mieszane i bory. W obniżeniach terenu zachowały się torfowiska i wilgotne łąki. Mała liczba osad spowodowała, że tylko ok. 8% terenu zajmują użytki rolne – łąki i pola uprawne. Na obszarze ostoi znajdują się tereny źródłiskowe Krasnej, Bobrzy i Kamionki. Są tu również liczne zespoły zabytków techniki przemysłu metalurgicznego i urządzeń hydrotechnicznych. W obszarze zidentyfikowano 6 rodzajów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej i 6 gatunków z załącznika II Dyrektywy. Szczególnie bogata jest fauna bezkręgowców. Równie dobrze zachowany starodrzew o naturalnym charakterze (14,5% drzewostanów w wieku powyżej 80 lat i 5,4%

¹⁷ Portal informacyjno-edukacyjny Instytutu na Rzecz Rozwoju, obszary.natura2000.org.pl, inf. z 29.10.2015 r.

powyżej 100 lat). Lasy Suchedniowskie to główna ostoja modrzewia polskiego *Larix polonica* w kraju (drzewa do ok. 40 m wysokości, w wieku ok. 300 lat) i jodły (ok. 40 m wysokości, w wieku ok. 200 lat). Obszar ten charakteryzuje się ponadto bogatą florą roślin naczyniowych, w tym 16 gatunków z rodziny storczykowatych oraz wiele innych rzadkich lub zagrożonych gatunków, w tym także prawnie chronione.

Plan Zadań Ochronnych dla obszaru określono w Zarządzeniu Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Lasy Suchedniowskie PLH260010 (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego z 2014 r. poz. 1458 z dnia 30.04.2014 r.) oraz w Zarządzeniu Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 24 listopada 2014 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Lasy Suchedniowskie PLH260010 (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego poz. 3297 z dnia 04.12.2014 r.).

2) Ostoja Sieradowicka (kod obszaru PLH260031), specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedlikowa) objęty formą ochrony w ramach sieci Natura 2000; powierzchnia obszaru wynosi 7 847,4 ha.

Obszar obejmuje fragment Płaskowyżu Suchedniowskiego i fragment Pasma Sieradowickiego ze wzniesieniami: Kamień Michniowski (435 m n.p.m.) i Góra Sieradowska (390 m n.p.m.). Płaskowyż Suchedniowski stanowią regularne ciągi garbów denudacyjnych zbudowanych głównie z masywnych piaskowców dolnotriasowych, na których zalegają osady plejstoceny. Te wzniesienia o łagodnych stokach stanowią regularne ciągi, pomiędzy którymi występują zabagnione dolinki. Obszar stanowi rozległy kompleks leśny (lasy iglaste i mieszane, w mniejszym stopniu liściaste), wchodzący w skład tzw. Puszczy Świętokrzyskiej, porozdzielany strumieniami, stanowiącymi dopływy rzeki Kamiennej. W dolinach wielu z nich tworzą się podmokłe łąki i torfowiska. Teren od wschodu obejmuje rzekę Żarnówkę wraz z licznymi dopływami, przez centralną część obszaru płynie malowniczo wijąca się Lubianka, w południowo-wschodniej części płynie Szczebrza, natomiast w południowej części obszaru, na zboczach Góry Sieradowskiej znajdują się źródła Świślina. Ostoja położona jest w kompleksie promocyjnym „Puszcza Świętokrzyska” – w dużym stopniu naturalnych lasów szpilkowych (bory bagienne, bory jodłowe i świerkowe) i liściastych (grądy, kwaśne i żyzne buczyny, łągi), w tym o charakterze górskim. Jest to również obszar występowania znacznej liczby gatunków górskich, z których część osiąga swój kres na północny Ostoja. W obszarze stwierdzono 13 typów siedlisk przyrodniczych, głównie leśnych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, przy czym najlepiej wykształcone są

żyzne buczyny, bory i lasy bagienne oraz wyżynny jodłowy bór mieszany. Ponadto dobrze zachowane są zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, które wykształciły się w dolinach rzecznych, często towarzyszą im różnego typu torfowiska.

Lasy Nadleśnictwa Skarżysko i Nadleśnictwa Suchedniów oraz ich okolice stanowią tereny atrakcyjne pod względem krajobrazowym i turystycznym. Decydują o tym liczne zabytki historyczne oraz duże kompleksy leśne wchodzące w skład dawnej Puszczy Świętokrzyskiej.

Historia lasów Nadleśnictwa Suchedniów jest związana z obszarem leśnym Gór Świętokrzyskich. Od początków państwowości tereny te były własnością kościelną, należąca do biskupstwa krakowskiego. W 1789 roku decyzją Sejmu Czteroletniego nastąpiła konfiskata dóbr kapitulnych na rzecz skarbu państwa. Powstało wówczas Leśnictwo Suchedniów (zwane też Bodzentyn), które swym zasięgiem obejmowało obecne dwa obręby leśne: Suchedniów i Siekierno. Trzeci obręb leśny Bliżyn do 1918 r. należał do słynnego rodu Broel-Platerów. Od tego czasu lasy obecnego Nadleśnictwa Suchedniów były zawsze własnością rządową¹⁸.

Obecnie powierzchnia Nadleśnictwa wynosi 18 503,23 ha. Składa się z 17 leśnictw zgrupowanych w trzech obrębach: Bliżyn, Siekierno, Suchedniów. Nadleśnictwo Suchedniów od północy i wschodu graniczy z Nadleśnictwem Skarżysko, od południa z Nadleśnictwem Zagnańsk i Świętokrzyskim Parkiem Narodowym, a od zachodu z Nadleśnictwem Stąporków.

Na terenie Nadleśnictwa znajduje się 5 rezerwatów przyrody – jeden ścisły „Świnia Góra” (powierzchnia 50,63 ha), a także częściowe: „Wykus” (powierzchnia 62,93 ha), „Dalejów” (powierzchnia 87,01 ha), „Kamień Michniowski” (powierzchnia 10,50 ha), „Góra Sieradowska” (powierzchnia 197,67 ha). Łączna powierzchnia rezerwatów wynosi 408,74 ha¹⁹.

W okolicach terenów Miasta i Gminy Suchedniów występują dwa rezerваты przyrody: rezerwat przyrody „Kamień Michniowski” i rezerwat „Dalejów”.

1) Rezerwat przyrody „Kamień Michniowski”²⁰

Zgodnie z podziałem administracyjnym rezerwat zlokalizowany jest w województwie świętokrzyskim, w Gminie Bodzentyn, a według podziału leśnictw leży w Nadleśnictwie Suchedniów – Leśnictwo Kamionka, przy miejscowości Wzdół Rządowy. Rezerwat został

¹⁸ Strona internetowa Nadleśnictwa Suchedniów, suchedniow.radom.lasy.gov.pl, inf. z 05.02.2016 r.

¹⁹ Strona internetowa Nadleśnictwa Suchedniów, suchedniow.radom.lasy.gov.pl, inf. z 05.02.2016 r.

²⁰ Kuliński I., Włodarczyk J., Przewodnik turystyczny *Pieszko i rowerem po powiecie skarżyskim*, Skarżysko-Kamienna 2009, str. 38–39.

utworzony w 1978 r. Nazwa została przyjęta od góry o nazwie Kamień Michniowski o wysokości 435,4 m n.p.m. Rezerwat obejmuje obszar liczący 10,5 ha. Celem ochrony tego rezerwatu są zbiorowiska leśne wielogatunkowe, znajdujące się tu w naturalnych warunkach. Ciekawym elementem przyrodniczym rezerwatu są wychodnie skalne dolnodewońskich piaskowców kwarcytowych. Bloki skalne ciągną się na przestrzeni 200 m. Występuje tu ciekawa roślinność naskalna. Prawdziwą atrakcją jest jaskinia, znajduje się w zachodnim grzbiecie skałek. Otwór jaskini ma szerokość 6 m i wysokość 2 m. W jaskini znajdowali schronienie powstańcy z 1863 r. W czasie II wojny światowej korzystali z niej partyzanci ze zgrupowania AK „Ponurego”, stąd jaskinia nosi nazwę „Jaskinia Ponurego”.

2) Rezerwat „Dalejów”²¹

Na terenie rezerwatu znajduje się zabytek ziemnego budownictwa górniczego, tzw. „sztolnia”. Jest to kanał odwadniający o długości ponad 200 metrów, którym z kopalni rudy żelaza „Dalejów” odprowadzano wodę do bagna. Jest to prawdopodobnie jedyny w Staropolskim Zagłębiu Przemysłowym tego rodzaju zabytek²². Rezerwat został utworzony w 1978 r. z inicjatywy dr. inż. Stanisława Barańskiego. Objęty jest ochroną częściową, która polega na prowadzeniu gospodarki rezerwatowej z zagospodarowaniem zbiorowisk leśnych z zachowaniem naturalnych drzewostanów wielogatunkowych. Powierzchnia rezerwatu wynosi 87,01 ha. Według podziału administracyjnego rezerwat znajduje się na terenie wsi Wołów w Gminie Bliżyn, w powiecie skarżyskim, w odległości około 5 km na południe od miejscowości Bliżyn. Gospodarowaniem i ochroną rezerwatu zajmuje się Nadleśnictwo Suchedniów – Leśnictwo Jastrzębia. Wiek drzewostanów określa się od 80 do 150 lat. Są one pochodzenia naturalnego z samosiewu. Występuje tu modrzew polski rodzimego pochodzenia, ciekawy okaz świerka węzowego i świerk kolumnowy. Wysoką jakością wyróżnia się jodła, która ma tutaj wyznaczone drzewostany nasienne. Przez teren rezerwatu prowadzi pieszy szlak turystyczny z Bliżyna przez Świnia Górę do Zagnańska. Znajdują się tu również pomniki przyrody.

Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów zlokalizowane są dwa zbiorniki wodne:

- 1) Kąpielisko Suchedniów – zalew rzeki Kamionki znajduje się w sercu Suchedniowa. To właśnie z tego powodu jest powszechnie nazywany Zalewem Kamionka. Zbiornik sąsiaduje z czystym miejskim parkiem, co daje dodatkową możliwość odpoczynku tym, którzy nie lubią bezpośredniego nasłonecznienia. Można usiąść na ławce i podziwiać pływające po zalewie kaczki, łabędzie, a także podziwiać okolicę. Ten niezbyt głęboki

²¹ jw., str. 36–37.

²² Radwan M., *Rudy, kuźnice i huty żelaza w Polsce*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, 1963 r.

zbiornik zaporowy ma też przyciągającą oko tamę, a obok niej betonową zaporę, z którą zrównuje się lustro wody. Ma ono powierzchnię 22 ha, co daje ok. 300 tysięcy m³ pojemności. Przy zbiorniku działa Ośrodek Sportu i Rekreacji w Suchedniowie, który zarządza kąpieliskiem. W jego skład wchodzi 50-metrowa plaża, wyznaczone miejsce do kąpieli w wodzie strzeżone przez ratownika, boiska sportowe, plac zabaw dla dzieci, wypożyczalnia sprzętu sportowego oraz miejsce na grilla lub ognisko. Infrastrukturę uzupełnia bieżąca woda, toalety, kosze na śmieci, natryski, przebieralnie i punkt małej gastronomii. Obiekt przystosowany jest dla osób niepełnosprawnych²³.

- 2) Kąpielisko w Mostkach – zalew na rzece Żarnówce to zbiornik zaporowy o powierzchni 21 ha położony na rzece Żarnówce, która jest prawym dopływem rzeki Kamiennej. Zalew położony jest przy trasie Suchedniów–Starachowice i rozciągnięty jest na długość ok. 2 km. Posiada charakterystyczny przelew wody w postaci sześciokątnej studzienki. Od strony lasu w północnej jego części znajduje się tarlisko. Po przeciwnej stronie znajduje się plaża z kąpieliskiem oraz parking dla turystów. Wzdłuż zalewu, jego środkiem, a bardziej wschodnią stroną płynie koryto rzeki Żarnówki. W zbiorniku można złowić większość gatunków ryb słodkowodnych (łowisko znajduje się we wsi Mostki koło Suchedniowa). Woda zbiornika należy do jednej z najczystszych w regionie, przez co presja turystów w okresie wakacyjnym jest bardzo duża. Zalew początkowo był pod opieką Koła PZW w Suchedniowie. Uroczystego otwarcia zalewu do połowu dokonano 29 kwietnia 1984 roku. Obecnie zalew jest pod opieką Koła PZW w Mostkach²⁴.

Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów występują liczne szlaki piesze i rowerowe, są to:

a. Szlaki piesze:

- Berezów PKP – Suchedniów PKP, szlak koloru niebieskiego, długość szlaku 15 km;
- Skarżysko-Kamienna MCK/PTTK – Wykus, szlak koloru zielonego, długość szlaku 22 km;
- Suchedniów PKP – Rezerwat „Dalejów”, szlak koloru czarnego, długość szlaku 8 km;
- Leśna ścieżka dydaktyczna „Na kuku”, długość szlaku 2 km.

b. Szlaki rowerowe:

- Wzdłuż Kamionki, szlak koloru czarnego, długość szlaku ok. 25 km;
- Wokół Starachowic, szlak koloru czerwonego, długość szlaku ok. 60 km.

²³ Serwis dla turystów, swietokrzyskie.org.pl, inf. z 30.10.2015 r.

²⁴ Strona internetowa Koła Polskiego Związku Wędkarskiego w Suchedniowie, pzw-suchedniow.pl, inf. z 30.10.2015 r.

Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów funkcjonuje Camping140 Ośrodek Sportu i Rekreacji, który zapewnia warunki zwolennikom każdej formy wypoczynku, turystyki i rekreacji. Można się tu zatrzymać na polu namiotowym, w pokojach gościnnych lub domkach campingowych z pełnym węzłem sanitarnym. W sezonie letnim zarówno w Suchedniowie jak i w Mostkach odbywają się imprezy o charakterze sportowo-rekreacyjnym i kulturalnym²⁵. Obiekt OSiR-u posiada rekomendację MPR – Miejsca Przyjaznego Rowerzystom na Wschodnim Szlaku Rowerowym Green Velo. Na terenie OSiR-u znajduje się: kąpielisko strzeżone z plażą, wypożyczalnia sprzętu pływającego, boiska do siatkówki, piłki plażowej oraz piłki nożnej, a także korty tenisowe oraz sauna. Położenie ośrodka sprawia, że jest on doskonałą bazą wypadową dla turystów, którzy korzystają z licznych szlaków, bądź zwiedzają Góry Świętokrzyskie.

Camping140 kilkakrotnie otrzymywał wyróżnienia w ramach ogólnopolskiego konkursu organizowanego przez Polską Federację Campingu i Caravaningu (PFCC) we współpracy z Ministerstwem Sportu i Turystyki oraz Polską Organizacją Turystyczną, a w roku 2014 i 2015 został laureatem zdobywając I miejsce i tytuł „MISTER CAMPING”. W ramach konkursu oceniane były m.in. stan zagospodarowania i wyposażenia campingu, czystość i estetyka, bezpieczeństwo pobytu oraz jakość obsługi turystów. Laureaci konkursu są rekomendowani w informatorach wydawanych przez PFCC oraz na stronie internetowej Federacji (3 mln wejść w ciągu roku). Promowani są również przez Zagraniczne Ośrodki Polskiej Organizacji Turystycznej²⁶.

Obszar Miasta i Gminy Suchedniów jest atrakcyjny pod względem turystycznym, z pewnością miejscami, które warto zobaczyć, są:

- Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła – wzniesiony w 1758 r. z fundacji biskupa Andrzeja Załuskiego. Świątynia posiada wczesnobarokowy ołtarz. Interesujący jest również sztandar z okresu powstania styczniowego.
- Zabudowa Suchedniowa – ciekawie przedstawiają się poszczególne obiekty w zabudowie Suchedniowa (w szczególności dwory). Wśród nich wyróżnia się stylowy dworek kryty gontem, tzw. „Kałamarzyk” z XIX wieku.
- Cmentarz z 1830 r. z ponad 60 zabytkowymi nagrobkami górników, urzędników i powstańców styczniowych.
- Kapliczka z okresu powstania styczniowego przy skrzyżowaniu ulic Bodzentyńskiej z Jasną.

²⁵ Strona internetowa Ośrodka Sportu i Rekreacji w Suchedniowie, camping140.pl, inf. z 02.11.2015 r.

²⁶ Strona internetowa Miasta i Gminy Suchedniów, suchedniow.pl, inf. z 02.11.2015 r.

- Młyn z 1859 r. na rzece Kamionce przy ul. Koszykowej (dawny Jędrów) – jeden z ostatnich wielkich młynów z zachowaną częścią urządzeń technicznych i kanałami roboczymi.
- Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie stanowiące oddział Muzeum Wsi Kieleckiej, upamiętniające martyrologię polskich wsi podczas II wojny światowej. W skład Mauzoleum wchodzi: Dom Pamięci Narodowej, Sanktuarium Męczeńskich Wsi Polskich, cmentarz i mogiła ofiar pacyfikacji oraz pomnik – „Pieta Michniowska”.
- Obecna siedziba Wiejskiego Domu Kultury w Mostkach – na skalnej skarpie stoi piękny dworek będący niegdyś budynkiem zarządcy wielkiego pieca w nieistniejącym już zakładzie wielkopieczowym.
- Rezerwat przyrody „Kamień Michniowski” – można tu zobaczyć wychodnie piaskowców dolnodewońskich. Oprócz tego występuje tu las mieszany o cechach puszczańskich. Do rezerwatu prowadzi szlak niebieski.
- Rezerwat „Dalejów” – można tu zobaczyć wielogatunkowe drzewostany o charakterze naturalnym, na które składają się głównie jodły i modrzewie polskie. Do rezerwatu prowadzi szlak czarny.
- Rezerwat przyrody „Świnia Góra” – chroni puszczański las mieszany charakterystyczny dla Puszczy Świętokrzyskiej. Do rezerwatu prowadzi szlak czarny, a następnie zielony.
- Źródło „Burzący Stok” – znajduje się na trasie szlaku niebieskiego. Malownicze doliny rzek: Kamionki, Łosienicy oraz Żarnówki.
- Kamieniołom Kopulak – kamieniołom piaskowca blocznego (trias dolny), miejsce znalezisk paleontologicznych²⁷.

²⁷ Portal turystyczny Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Świętokrzyskiego, swietokrzyskie.travel, inf. z 02.11.2015 r.

3.2 Walory kulturowe

Już w 1510 r. czynne były w Suchedniowie kuźnice pracujące w oparciu o bogate złoża rudy żelaza. Zlokalizowane były nad rzeką zwaną wtedy Łączną, a obecnie Kamionką. Kuźnica Alberta Berezy to dziś dzielnica Suchedniowa – ul. Berezów. Kuźnica Andrissa to dawna wieś Jędrów, obecnie ulica Koszykowa. Istotną rolę odegrała Kuźnica Suchyniów zlokalizowana w centrum osady. Osada z czasem przyjęła nazwę Suchedniów, należała do parafii Wzdół i była własnością biskupów krakowskich.

Dalszy rozwój Suchedniowa następuje w okresie Królestwa Polskiego. W 1816 r. powstała w Kielcach Dyrekcja Główna Górnicza, zarządem kierował Stanisław Staszic. W Suchedniowie utworzono Dozorcostwo, które w 1833 r. zostało przekształcone w Zarząd Okręgu Wschodniego. Stanisław Staszic przyczynił się do rozbudowy osiedla pracowniczego i planu urbanistycznego Suchedniowa. Suchedniów stał się znaczącym ośrodkiem przemysłowym. W 1895 r. zmieniono nazwę Zarządu Górniczego na Zachodni Zarząd Górnicy, któremu podlegały wszystkie rządowe zakłady górnicze w Królestwie Polskim, m.in. solanki w Ciechocinku i Zakłady Lecznice w Busku. Na przełomie XIX w. Suchedniów osiąga znaczący rozwój przemysłowy. 22 lipca 1962 r. Suchedniów otrzymał prawa miejskie²⁸.

Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów znajdują się również obiekty dziedzictwa kulturowego. Obiekty i zespoły o najwyższych wartościach zabytkowych, świadczące o jego historii, zostały objęte ścisłą ochroną konserwatorską. Wykaz zabytków wpisanych do rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa prezentuje tabela 10.

Tabela 10 Wykaz zabytków w Mieście i Gminie Suchedniów wpisanych do rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Miejscowość	Zabytki	Nr rejestru
Suchedniów	kościół parafialny pod wezwaniem MB Częstochowskiej, 1758 r., 1852 r.	A-796 z 24.01.1957 r. i z 15.02.1967 r.
	kapliczka św. Jana Nepomucena, drewniana, ul. Warszawska 3, koniec XIX w.	A-797 z 11.10.1985 r.
	dworek modrzewiowy tzw. „Kałamarzyk”, ul. Berezów 3, drewniany, XVIII w.	A-798 z 27.01.1957 r. i z 28.10.1971 r.
	dom, drewniany, ul. Bodzentyńska 30, po 1863 r.	A-799 z 16.03.1976 r.
	dom, drewniany, ul. Kielecka 54, 1870 r.	A-800 z 16.03.1976 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa (stan na dzień 31 grudnia 2015 roku), nid.pl

²⁸ Storna internetowa Miasta i Gminy Suchedniów, suchedniow.pl, inf. z 02.11.2015 r.

Na terenie Miasta i Gminy znajduje się szlak samochodowy – Świętokrzyski Szlak Literacki, dzięki któremu możemy poznać pamiątki po pisarzach, którzy tu mieszkali i tworzyli. Stanowi on propozycję dla turystów podróżujących po regionie świętokrzyskim. Szlak został wytyczony za pomocą tablic kierunkowych przy drogach oraz tablic opisowych usytuowanych w pobliżu miejsca zamieszkania Gustawa Herlinga-Grudzińskiego i Jana Gajzlera. Dodatkowo oznakowana jest ścieżka jaką codziennie chodził Gustaw Herling-Grudziński. Początek ścieżki to stacja PKP Suchedniów. Szlak prowadzi do dawnej posiadłości Herlingów przy ul. Berezów, kończy się przy obelisku i tablicy pamiątkowej poświęconym pisarzowi²⁹.

W Suchedniowie urodził się Jan Gajzler (1891–1940) – literat i poeta z powołania i leśnik z konieczności życiowej. W latach dwudziestych XX w. mieszkał tu Gustaw Herling-Grudziński (1919–2000), polski pisarz, eseista, krytyk literacki, dziennikarz, żołnierz, więzień łagrów i obozów NKWD, odznaczony Orderem Orła Białego, w swoich książkach z sentymentem wspominający dzieciństwo i młodość spędzone w Suchedniowie. Z Suchedniowa pochodził Krzysztof Kąkolewski (1930–2015), był publicystą, reporterem, autorem scenariuszy filmowych, opowiadań i powieści. W Suchedniowie miał także swoją pracownię Ryszard Miernik (1929–2013) – poeta, pisarz i rzeźbiarz³⁰.

²⁹ Kuliński I., Włodarczyk J., Przewodnik turystyczny *Pieszko i rowerem po powiecie skarżyskim*, Skarżysko-Kamienna 2009, str. 6.

³⁰ jw. str. 60–61.

4. Porównanie Miasta i Gminy Suchedniów do Polski, województwa świętokrzyskiego i innych jednostek samorządu terytorialnego z powiatu skarżyskiego

W rozdziale czwartym zaprezentowane zostały dane statystyczne dla Miasta i Gminy Suchedniów oraz dla pozostałych gmin powiatu skarżyskiego, a także dla powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego i Polski.

W tabelach 10–22 zestawiono dane dotyczące sytuacji demograficznej, gospodarczej oraz finansowej poszczególnych jednostek terytorialnych w latach 2009–2014, które podano w oparciu o statystyki prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny.

Miasto i Gmina Suchedniów zajmuje drugą lokatę wśród porównywanych jednostek powiatu skarżyskiego pod względem wielkości, największą powierzchnię powiatu skarżyskiego zajmuje Gmina Bliżyn. Pod względem gęstości zaludnienia w powiecie skarżyskim najliczniejszą jednostką w 2014 roku było Miasto Skarżysko-Kamienna, a Miasto i Gmina Suchedniów zajęła drugą lokatę (tabela 11). Taka sama sytuacja miała miejsce biorąc pod uwagę liczbę ludności (tabela 12).

Tabela 11 Powierzchnia i gęstość zaludnienia w 2014 roku – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Powierzchnia (km ²)	Gęstość zaludnienia na 1 km ²
Polska	312 679	123
województwo świętokrzyskie	11 711	108
powiat skarżyski	395	196
Miasto Skarżysko-Kamienna	64	733
Gmina Bliżyn	141	59
Gmina Łączna	62	87
Gmina Skarżysko Kościelne	53	117
Miasto i Gmina Suchedniów	75	140

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 12 Liczba ludności – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Liczba ludności					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	38 167 329	38 529 866	38 538 447	38 533 299	38 495 659	38 478 602
województwo świętokrzyskie	1 270 120	1 282 546	1 278 116	1 273 995	1 268 239	1 263 176
powiat skarżyski	78 400	79 612	79 085	78 636	78 072	77 647
Miasto Skarżysko-Kamienna	47 893	48 704	48 304	47 987	47 538	47 212
Gmina Bliżyn	8 500	8 517	8 504	8 434	8 392	8 360
Gmina Łączna	5 282	5 340	5 317	5 331	5 353	5 340
Gmina Skarżysko Kościelne	6 147	6 295	6 254	6 258	6 208	6 212
Miasto i Gmina Suchedniów	10 578	10 756	10 706	10 626	10 581	10 523

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W rozdziale drugim opracowania omówiono szczegółowo strukturę ludności Miasta i Gminy Suchedniów. Analizując dane z 2009 i 2014 roku przedstawione w tabeli 13 zauważyć można spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (zmiana o 2,2%), spadek liczby osób w wieku produkcyjnym (zmiana o 0,5%) oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (zmiana 2,8%). Kierunek zmian, który zaobserwowano w Mieście i Gminie Suchedniów jest także widoczny w porównaniu ze średnią dla Polski, województwa oraz powiatu. Podobne trendy występują również w porównanych jednostkach leżących w granicach administracyjnych powiatu skarżyskiego.

Tabela 13 Ludność wg ekonomicznych grup wieku [%] – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Ludność w wieku przedprodukcyjnym		Ludność w wieku produkcyjnym		Ludność w wieku poprodukcyjnym	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Polska	18,9	18,0	64,5	63,0	16,5	19,0
województwo świętokrzyskie	18,5	17,0	63,5	62,6	17,9	20,4
powiat skarżyski	16,5	15,1	64,2	62,4	19,3	22,6
Miasto Skarżysko-Kamienna	15,4	14,3	64,9	61,9	19,7	23,8
Gmina Bliżyn	17,8	15,7	63,1	63,4	19,1	20,9
Gmina Łączna	21,4	18,8	62,4	62,6	16,2	18,6
Gmina Skarżysko Kościelne	18,7	17,3	62,4	63,2	18,9	19,5
Miasto i Gmina Suchedniów	16,8	14,6	63,8	63,3	19,3	22,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pod względem bezrobocia obszar powiatu skarżyskiego wypadł niekorzystnie w stosunku do średniej kraju oraz województwa świętokrzyskiego (tabela 14). Spośród gmin najwyższy poziom wskaźnika odnotowano w 2014 roku w Gminie Bliżyn (19,4%),

a najniższy na terenie Miasta Skarżysko-Kamienna (12,3%), wynik Miasta i Gminy Suchedniów znalazł się w środku zestawienia (14,6%).

Tabela 14 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8	7,5
województwo świętokrzyskie	10,4	10,1	10,3	10,8	11,3	9,5
powiat skarżyski	14,4	14,3	14,6	15,3	15,6	13,7
Miasto Skarżysko-Kamienna	12,7	12,8	13,3	14,1	14,1	12,3
Gmina Bliżyn	19,6	21,2	21,0	21,8	21,7	19,4
Gmina Łączna	15,2	14,4	14,1	14,0	14,3	13,2
Gmina Skarżysko Kościelne	18,3	17,6	17,8	18,6	19,3	16,0
Miasto i Gmina Suchedniów	15,8	13,8	14,1	14,4	15,9	14,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wydatki ponoszone przez Miasto i Gminę Suchedniów na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku były dużo niższe niż średnia dla Polski, województwa świętokrzyskiego oraz powiatu skarżyskiego. Mimo to Miasto i Gmina Suchedniów zajęła trzecią pozycję wśród gmin powiatu skarżyskiego (tabela 15).

Tabela 15 Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)				
	2009	2010	2011	2012	2013
Polska	243	257	242	230	264
województwo świętokrzyskie	185	307	292	217	228
powiat skarżyski	206	471	532	421	226
Miasto Skarżysko-Kamienna	223	586	591	497	197
Gmina Bliżyn	245	435	1055	866	683
Gmina Łączna	64	72	76	74	116
Gmina Skarżysko Kościelne	74	204	215	60	86
Miasto i Gmina Suchedniów	248	333	262	112	126

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Miasto i Gmina Suchedniów pod względem wydatków na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku prezentowała się korzystnie w porównaniu ze

średnią dla gmin powiatu skarżyskiego oraz jednostek wyższego rzędu. Niskie wydatki na pomoc społeczną świadczą o zamożności społeczeństwa, jednak sam fakt ich ponoszenia pokazuje, że nadal niektórzy mieszkańcy korzystają z pomocy jednostek samorządowych. Dane dotyczące średnich wydatków jednostek samorządu terytorialnego na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca zaprezentowano w tabeli 16.

Tabela 16 Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	446	495	486	502	520	537
województwo świętokrzyskie	504	664	576	596	611	646
powiat skarżyski	461	496	510	530	563	600
Miasto Skarżysko-Kamienna	472	514	536	558	602	651
Gmina Bliżyn	509	544	555	587	610	621
Gmina Łączna	475	494	487	519	524	549
Gmina Skarżysko Kościelne	448	466	472	482	517	531
Miasto i Gmina Suchedniów	373	396	391	394	397	420

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

W tabelach 17–19 przedstawiono dochody uzyskiwane przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego z tytułu podatku od nieruchomości, podatku od środków transportowych oraz podatku rolnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Analizując poziom dochodów z podatku od nieruchomości w przeliczeniu na 1 mieszkańca należy stwierdzić, iż w 2014 roku Miasto i Gmina Suchedniów zajęła drugie miejsce wśród analizowanych jednostek, jednak poziom dochodów nadal pozostawał niższy niż średnia dla jednostek wyższego rzędu (tabela 17).

Tabela 17 Dochody podatkowe – podatek od nieruchomości w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Dochody podatkowe – podatek od nieruchomości w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	372	392	422	457	487	508
województwo świętokrzyskie	287	296	317	348	384	403
powiat skarżyski	275	303	306	356	378	391
Miasto Skarżysko-Kamienna	332	376	373	437	460	472
Gmina Bliżyn	96	124	123	149	172	202
Gmina Łączna	195	194	196	198	214	239
Gmina Skarżysko Kościelne	127	158	158	165	207	256
Miasto i Gmina Suchedniów	287	253	290	344	354	332

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Dochody podatkowe uzyskiwane z podatku od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku w Mieście i Gminie Suchedniów były niższe niż dochód uzyskany przez Miasto Skarżysko-Kamienna, ale wyższe niż dochody Gminy Bliżyn. Miasto i Gmina Suchedniów wypadło niekorzystnie, biorąc pod uwagę średnią jednostek wyższego rzędu (tabela 17).

Tabela 18 Dochody podatkowe – podatek od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Dochody podatkowe – podatek od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	22	22	23	24	24	25
województwo świętokrzyskie	22	23	24	25	25	26
powiat skarżyski	14	13	13	13	13	13
Miasto Skarżysko-Kamienna	18	15	14	15	15	16
Gmina Bliżyn	3	3	4	4	5	5
Gmina Łączna	11	15	15	13	12	11
Gmina Skarżysko Kościelne	6	6	9	7	5	11
Miasto i Gmina Suchedniów	15	15	16	13	15	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Dochody podatkowe z podatku rolnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca Miasta i Gminy Suchedniów były niskie w porównaniu z jednostkami wyższego rzędu. Tym samym dochody uzyskiwane przez analizowaną jednostkę były tylko nieznacznie wyższe od dochodów Miasta Skarżysko-Kamienna, ale kilkukrotnie niższe niż średnie Polski i województwa świętokrzyskiego, co świadczy o niekorzystnej sytuacji jednostki (tabela 19).

Tabela 19 Dochody podatkowe – podatek rolny w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Dochody podatkowe – podatek rolny w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	32	26	28	40	43	43
województwo świętokrzyskie	37	32	34	43	46	46
powiat skarżyski	6	4	4	9	9	8
Miasto Skarżysko-Kamienna	3	2	2	4	5	4
Gmina Bliżyn	7	4	5	9	9	8
Gmina Łączna	20	17	15	32	30	30
Gmina Skarżysko Kościelne	18	12	13	25	26	24
Miasto i Gmina Suchedniów	5	3	3	6	7	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Dane zawarte w tabelach 20 i 21 odnoszą się do dochodów podatkowych poszczególnych jednostek. Dotyczą one udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa: podatek dochodowy od osób fizycznych oraz od osób prawnych. Pod względem wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca Miasto i Gmina Suchedniów zajęła w 2014 roku drugą lokatę, a uzyskane dochody były tylko nieznacznie niższe niż średnie jednostek wyższego rzędu. Ponadto w okresie 2009–2014 dochody Miasta i Gminy w tej kategorii wzrosły.

Pod względem wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku Miasto i Gmina Suchedniów wypadła niekorzystnie. Uzyskane dochody były niższe niż średnia dla kraju, województwa oraz powiatu. Mając na uwadze porównanie z gminami powiatu skarżyskiego, Miasto i Gmina Suchedniów zajęła drugą lokatę.

Tabela 20 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa (w zł) – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	611	603	657	687	725	784
województwo świętokrzyskie	387	389	440	466	498	539
powiat skarżyski	384	384	457	496	514	562
Miasto Skarżysko-Kamienna	447	444	533	573	592	647
Gmina Bliżyn	223	244	285	312	335	367
Gmina Łączna	220	245	275	312	348	376
Gmina Skarżysko Kościelne	255	270	328	355	381	420
Miasto i Gmina Suchedniów	380	358	415	465	472	511

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Tabela 21 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa (w zł) – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	60,35	52,57	59,17	58,43	54,13	55,36
województwo świętokrzyskie	42,36	26,92	32,36	26,92	25,63	23,45
powiat skarżyski	19,88	24,96	21,57	20,22	26,60	24,53
Miasto Skarżysko-Kamienna	27,75	39,08	31,31	29,62	40,27	36,04
Gmina Bliżyn	3,07	1,39	4,51	6,04	7,20	8,58
Gmina Łączna	-1,44	11,15	11,46	1,62	-0,74	0,98
Gmina Skarżysko Kościelne	0,23	0,11	0,19	0,24	0,22	0,95
Miasto i Gmina Suchedniów	19,85	1,08	8,68	10,11	9,85	11,47

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównano również wielkość subwencji ogółem oraz subwencji oświatowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca (tabele 22 i 23). Wysoka subwencja negatywnie odzwierciedla sytuację w gminie. Pod tym względem Miasto i Gmina Suchedniów w 2014 roku wypadła korzystanie wśród gmin powiatu skarżyskiego. Jednak porównując wysokość subwencji ogólnej ze średnią dla kraju, województwa należy stwierdzić, iż była ona niższa, ale wyższa od średniej dla powiatu skarżyskiego. Biorąc pod uwagę subwencję oświatową w 2014 roku, Miasto i Gmina Suchedniów uplasowało się na drugim miejscu.

Tabela 22 Subwencja ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Subwencja ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	872	895	928	984	996	991
województwo świętokrzyskie	971	997	1 018	1 060	1 072	1 057
powiat skarżyski	679	683	695	666	673	674
Miasto Skarżysko-Kamienna	468	462	456	417	431	437
Gmina Bliżyn	1 231	1 245	1 278	1 240	1 252	1 212
Gmina Łączna	1 036	1 152	1 204	1 152	1 201	1 251
Gmina Skarżysko Kościelne	1 126	1 131	1 163	1 124	1 122	1 126
Miasto i Gmina Suchedniów	755	748	778	818	770	751

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Tabela 23 Subwencja oświatowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Subwencja oświatowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	673	700	738	789	798	803
województwo świętokrzyskie	677	706	738	773	779	775
powiat skarżyski	460	456	480	499	496	484
Miasto Skarżysko-Kamienna	372	373	391	415	416	406
Gmina Bliżyn	594	584	616	628	609	567
Gmina Łączna	682	700	758	770	800	800
Gmina Skarżysko Kościelne	632	610	631	636	620	605
Miasto i Gmina Suchedniów	537	522	546	560	536	537

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

5. Wnioski z analizy Miasta i Gminy Suchedniów

Po przeprowadzeniu analizy danych dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej oraz finansowej Miasta i Gminy Suchedniów postawiono następujące wnioski:

1. Liczba mieszkańców Miasta i Gminy Suchedniów zmniejsza się. Na tę sytuację ma wpływ przede wszystkim ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego, sytuacja ta nazywana jest ubytkiem naturalnym. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, odznaczająca się niewielkim i malejącym odsetkiem ludzi młodych oraz bardzo wysokim odsetkiem ludzi starszych, wskazuje na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Wzrasta więc liczba osób, które przekraczają potencjalny wiek zdolności do pracy, co w perspektywie długoterminowej będzie mieć niekorzystny wpływ na możliwości sektora gospodarczego. Sytuacja ta jest także widoczna na piramidzie regresywnej, która obrazuje strukturę społeczeństwa według płci i wieku. Wyraźnie widoczna jest zwążająca się podstawa piramidy, co potwierdza zmniejszającą się liczbę osób w wieku przedprodukcyjnych (udział osób młodych).
2. Liczba uczniów w szkołach podstawowych w latach 2009–2014 ulegała wahaniom i mimo, iż w 2014 roku odnotowano wzrost wartości wskaźnika liczby uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców, to i tak był on niższy niż w roku 2009. Świadczy to o negatywnej perspektywie demograficznej w najbliższych latach. Zmniejszająca się liczba dzieci i młodzieży potwierdza zachodzący proces niższej dzietności, co spowoduje w konsekwencji dalsze pogarszanie się struktur ludności.
3. Aby nie dopuścić do pogłębiania się negatywnych trendów demograficznych, należy podjąć działania ukierunkowane na zahamowanie emigracji z terenu gminy. Zarówno niekorzystne saldo migracji, jak i niski poziom przyrostu naturalnego warunkowane są szeroko rozumianą sytuacją gospodarczą oraz podażą na rynku pracy. W tym celu należy stworzyć korzystne warunki do rozwoju gospodarczego, co przełoży się na wzrost jakości życia mieszkańców. Działania te powinny koncentrować się m.in. na: tworzeniu atrakcyjnych warunków do osiedlania się, tworzeniu możliwości i zachęt dla osób zakładających działalność gospodarczą, zapewnieniu dostępu do wysokiej jakości usług publicznych (w tym np. do miejsc w żłobkach i przedszkolach, do wysokiej jakości edukacji opieki zdrowotnej) oraz kształtowaniu estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej.
4. Miasto i Gmina Suchedniów posiada atrakcyjne tereny inwestycyjne (podstrefa Suchedniów) należące do SSE Starachowice. Tereny te są całkowicie

zagospodarowane. Wskaźnik dotyczący podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w latach 2009–2014 ulegał wahaniom, a w 2014 roku był wyższy od średniej dla województwa, ale niższy od średniej dla powiatu oraz kraju. Również wskaźnik dotyczący jednostek nowo rejestrowanych był w 2014 roku niższy od średniej powiatowej i krajowej. Mimo przemysłowego charakteru, jednostki liczba działających przedsiębiorstw (szczególnie z sektora MŚP) jest niska, co świadczy o niewielkiej atrakcyjności gospodarczej obszaru dla mieszkańców i jednocześnie o niewystarczających działaniach wspierających przedsiębiorczość. Na rynku pracy przejawia się to znaczącym poziomem bezrobocia – w 2014 roku bezrobocie na terenie Miasta i Gminy Suchedniów było prawie dwukrotnie wyższe od średniej krajowej. Niewystarczająca liczba miejsc pracy oraz niewielkie średnie wynagrodzenie wpływają negatywnie na ilość pieniądza w obiegu lokalnym oraz na dochody własne uzyskiwane przez samorządy. W związku z tym konieczne jest podjęcie działań, które będą aktywować społeczność lokalną, ale także będą zachęcać do rozwoju przedsiębiorczości (atrakcyjna oferta inwestycyjna, preferencje). Pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy powinno mieć także wzmocnienie sektora ekonomii społecznej.

5. Pozytywnym zjawiskiem na obszarze Miasta i Gminy Suchedniów jest duża liczba działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Organizacje pozarządowe jako przejaw społeczeństwa obywatelskiego oraz jedna z form aktywności lokalnej odgrywają ważną rolę w umacnianiu więzi społecznych, wzmocnianiu władz lokalnych oraz zwiększaniu możliwości rozwoju społecznego obszaru.
6. Na terenie Miasta i Gminy Suchedniów dostępna jest atrakcyjna oferta turystyczno-rekreacyjna, zarówno dla mieszkańców jak i dla turystów odwiedzających region. Dogodne połączenie komunikacyjne (drogowe) sprawia, iż Suchedniów jest doskonałym miejscem na wypady w Góry Świętokrzyskie. Wysoko oceniona w konkursach krajowych infrastruktura rekreacyjna OSIR-u powoduje, iż Suchedniów staje się centrum wydarzeń sportowych i kulturalnych. Zalew w Suchedniowie został doceniony ze względu na czystość i bezpieczeństwo – czyli najważniejsze determinanty wyboru miejsc odpoczynku, szczególnie dla rodzin z dziećmi.
7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem jednostki jest na zadawalającym poziomie. Udział w dochodach własnych dochodów z podatku od osób fizycznych w latach 2009–2014 wzrastał, co jest sytuacją pozytywną, ponieważ dochody te są najważniejszym źródłem wpływów jednostki. Ponadto obrazują jej samodzielność

finansową, co umożliwi inwestycje krótko- i długoterminowe. Z uwagi na zadłużenie, gmina ma ograniczone możliwości inwestycyjne (zadłużenie w 2014 roku – 60,08%, w 2015 roku – 55,7%³¹).

8. W sytuacji finansowej Miasta i Gminy Suchedniów niekorzystny jest spadek wydatków majątkowych na 1 mieszkańca, ponieważ jest to bariera dla dalszego rozwoju gospodarczego gminy. Niskie wydatki majątkowe świadczą o stagnacji w dziedzinie inwestycyjnej. Może mieć to związek z zakończonym okresem finansowym UE w latach 2007–2013, a przedłużającym się procesem związanym z rozpoczęciem nowej perspektywy na lata 2014–2020 (brak naborów wniosków, w których o środki zewnętrzne mogą aplikować jednostki samorządu terytorialnego).
9. Istotnym czynnikiem mającym wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gminy są inwestycje realizowane z funduszy unijnych. W latach 2007–2013 na terenie Miasta i Gminy Suchedniów zrealizowano 14 projektów z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego, a średnie dofinansowanie na 1 mieszkańca wyniosło 7 073,72 zł. Władze powinny nadal prowadzić działania zmierzające do pozyskiwania środków UE w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2014–2020.
10. Miasto i Gmina Suchedniów posiada bardzo dogodne położenie – przy trasie S7, drodze wojewódzkiej nr 751 oraz linii kolejowej nr 8. Dogodne położenie na szlaku transportowym jest atutem, który powinien zostać wykorzystany przy pozyskiwaniu inwestorów oraz tworzeniu nowych terenów inwestycyjnych, co będzie mieć także wpływ na polepszenie sytuacji na rynku pracy.
11. Miasto i Gmina Suchedniów posiada szczególnie walory przyrodnicze i krajobrazowe. Występuje tutaj wysoki odsetek terenów leśnych, a cały obszar cechuje występowanie różnych form ochrony przyrody. Na terenie gminy występuje również wiele szlaków turystycznych, zarówno pieszych, rowerowych, jak i samochodowych. Natomiast żaden obiekt spośród obiektów dziedzictwa kulturowego nie wyróżnia się szczególną wartością historyczną czy kulturową oraz nie generuje znaczącego ruchu turystycznego. Tereny rekreacyjne odznaczają się wysokim bezpieczeństwem, czystością oraz odpowiednią infrastrukturą turystyczną, co wpływa na możliwości rozwoju w tym zakresie.

³¹ Dane Urzędu Miasta i Gminy Suchedniów, grudzień 2015 r.

Spis rysunków

Rysunek 1 Położenie Miasta i Gminy Suchedniów na tle kraju, województwa świętokrzyskiego i powiatu skarżyskiego	5
---	---

Spis tabel

Tabela 1 Struktura użytkowania gruntów w Mieście i Gminie Suchedniów w 2014 roku.....	6
Tabela 2 Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu po klasie 6 szkoły podstawowej w wybranych jednostkach terytorialnych w latach 2009–2014	15
Tabela 3 Średnie wyniki % uzyskane ze wszystkich egzaminów gimnazjalnych	18
Tabela 4 Atrakcyjność inwestycyjna województwa świętokrzyskiego w 2014 roku	23
Tabela 5 Atrakcyjność inwestycyjna podregionu kieleckiego w 2014 roku.....	24
Tabela 6 Wartość dofinansowania z RPO WŚ na lata 2007–2013 w gminach powiatu skarżyskiego	33
Tabela 7 Liczba przestępstw popełnionych na terenie Miasta i Gminy Suchedniów w latach 2009– 2014 z podziałem na miejscowości.	41
Tabela 8 Parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu występujące na terenie Miasta i Gminy Suchedniów	44
Tabela 9 Pomniki przyrody i stanowiska dokumentacyjne występujące na terenie Miasta i Gminy Suchedniów	45
Tabela 10 Wykaz zabytków w Mieście i Gminie Suchedniów wpisanych do rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa	53
Tabela 11 Powierzchnia i gęstość zaludnienia w 2014 roku – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	55
Tabela 12 Liczba ludności – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	56
Tabela 13 Ludność wg ekonomicznych grup wieku [%] – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	56
Tabela 14 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	57
Tabela 15 Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	57
Tabela 16 Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	58

Tabela 17 Dochody podatkowe – podatek od nieruchomości w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego.....	59
Tabela 18 Dochody podatkowe – podatek od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	59
Tabela 19 Dochody podatkowe – podatek rolny w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	60
Tabela 20 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa (w zł) – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	61
Tabela 21 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa (w zł) – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	61
Tabela 22 Subwencja ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	62
Tabela 23 Subwencja oświatowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) – porównanie wybranych jednostek samorządu terytorialnego	62

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014	8
Wykres 2 Prognoza ludności w województwie świętokrzyskim na lata 2020, 2025 i 2030 (wg danych z 2014 roku).....	8
Wykres 3 Prognoza ludności w powiecie skarżyskim na lata 2020, 2025 i 2030 (wg danych z 2014 roku)	9
Wykres 4 Przyrost naturalny w Mieście i Gminie Suchedniów na 1 000 mieszkańców w latach 2009–2014	9
Wykres 5 Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	10
Wykres 6 Saldo migracji na pobyt stały na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	10

Wykres 7 Saldo migracji na pobyt stały na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	11
Wykres 8 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	12
Wykres 9 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	12
Wykres 10 Struktura ludności według płci i wieku w Mieście i Gminie Suchedniów w 2014 roku.....	13
Wykres 11 Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	14
Wykres 12 Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	14
Wykres 13 Liczba uczniów w szkołach podstawowych na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	14
Wykres 14 Liczba uczniów w szkołach podstawowych na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	15
Wykres 15 Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu po 6 klasie szkoły podstawowej w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014 (maks. liczba punktów 40).....	16
Wykres 16 Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu po 6 klasie szkoły podstawowej w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski (maks. liczba punktów 40).....	16
Wykres 17 Liczba uczniów w szkołach gimnazjalnych na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	17
Wykres 18 Liczba uczniów w szkołach gimnazjalnych na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	17
Wykres 19 Średnie wyniki % uzyskane ze wszystkich egzaminów gimnazjalnych w latach 2009–2014 w Mieście i Gminie Suchedniów.....	18

Wykres 20 Średnie wyniki % uzyskane ze wszystkich egzaminów gimnazjalnych w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	18
Wykres 21 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014	19
Wykres 22 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	20
Wykres 23 Podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014	21
Wykres 24 Podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	21
Wykres 25 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	21
Wykres 26 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski.....	22
Wykres 27 Podmioty gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	22
Wykres 28 Podmioty gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	22
Wykres 29 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	25
Wykres 30 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	26
Wykres 31 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w powiecie skarżyskim i województwie świętokrzyskim w latach 2009 i 2014.....	26
Wykres 32 Dochody budżetu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	27

Wykres 33 Dochody budżetu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	27
Wykres 34 Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	28
Wykres 35 Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	28
Wykres 36 Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	28
Wykres 37 Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	29
Wykres 38 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	29
Wykres 39 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	29
Wykres 40 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	30
Wykres 41 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	30
Wykres 42 Wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	31
Wykres 43 Wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	31
Wykres 44 Wydatki bieżące w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	31

Wykres 45 Wydatki bieżące w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	32
Wykres 46 Wydatki majątkowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	32
Wykres 47 Wydatki majątkowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł) w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	32
Wykres 48 Wartość dofinansowania z RPO WŚ na lata 2007–2013 w przeliczeniu na 1 osobę (w zł) w gminach powiatu skarżyskiego	33
Wykres 49 Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014	34
Wykres 50 Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	34
Wykres 51 Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014	35
Wykres 52 Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	35
Wykres 53 Korzystający z wodociągu w % ogółu ludności – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski w roku 2009 i 2014.....	36
Wykres 54 Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski w roku 2009 i 2014.....	36
Wykres 55 Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski w roku 2009 i 2014.....	36
Wykres 56 Liczba oczyszczalni przydomowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2013	37

Wykres 57 Liczba oczyszczalni przydomowych na 10 tys. mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	38
Wykres 58 Ilość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych (kg) w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014	38
Wykres 59 Ilość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych (kg) w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	38
Wykres 60 Budynki nowe oddane do użytkowania na 10 tys. mieszkańców w Mieście i Gminie Suchedniów w latach 2009–2014.....	40
Wykres 61 Budynki nowe oddane do użytkowania na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Miasta i Gminy Suchedniów, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego oraz Polski	40

Bibliografia

1. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014.
2. Kondracki Jerzy, *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2013.
3. Kuliński Ireneusz, Włodarczyk Jan, Przewodnik turystyczny *Pieszo i rowerem po powiecie skarżyskim*, Skarżysko-Kamienna 2009.
4. *Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Utylizator” na lata 2011–2014 z perspektywą do roku 2018 (Aktualizacja)*, Skarżysko-Kamienna 2011.
5. *Plan Wykorzystania Gminnego Zasobu Nieruchomości na lata 2015–2018*, Załącznik do zarządzenia Nr 0050.7.2015 r. Burmistrza Miasta i Gminy Suchedniów z dnia 02 lutego 2015 r.
6. Portal informacyjno-edukacyjny Instytutu na Rzecz Rozwoju, obszary.natura2000.org.pl.
7. Portal internetowy Interaktywna Mapa Polski, mapapolski.com.pl.
8. Portal turystyczny Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Świętokrzyskiego, swietokrzyskie.travel.
9. Radwan M., *Rudy, kuźnice i huty żelaza w Polsce*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, 1963 r.
10. Rejestr Narodowego Instytutu Dziedzictwa, nid.pl.
11. Serwis dla turystów, swietokrzyskie.org.pl.
12. Serwis internetowy Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania – Wokół Łysej Góry, wokollysejgory.pl.
13. Serwis Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, kielce.rdos.gov.pl.
14. Strona internetowa Miasta i Gminy Suchedniów, suchedniow.pl.
15. Strona internetowa Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, cke.edu.pl.
16. Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl.
17. Strona internetowa Koła Polskiego Związku Wędkarskiego w Suchedniowie, pzw-suchedniow.pl.
18. Strona internetowa Nadleśnictwa Suchedniów, suchedniow.radom.lasy.gov.pl.
19. Strona internetowa Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl.
20. Strona internetowa Ośrodka Sportu i Rekreacji w Suchedniowie, camping140.pl.
21. Strona internetowa Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” S.A., sse-starachowice.pl.

22. Strona internetowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013, rpo-swietokrzyskie.pl.